№ 144 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 30 ՅՈՒՆԻՍԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։

Յուլիսի մէկից մինչև տարւոյ վերջը արժէ 6 ռուբլի։

ԱՌԱՆՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և նամակադրոշմ) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Ութերորդ տարի 1916 Ութերորդ տարի

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 30 ՅՈՒՆԻՍԻ № 144

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 15 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 15 կոպ.։

ԱԳԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 8—2 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon"

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում շարունակւում են կռիւները Ստոխոդ գետի շրջանում։ Թշնամին օգնական ուժեր ստանալով և առաջ քաշելով ուժեղ արտիլերիա, յամառ դիմադրութիւն է ցոյց տալիս։ Բուքովինայում, Կիմպոլունգից դէպի հիւսիս-արևմուտք, տաք կռւից յետոյ յետ են շպրտւած թշնամու մեծ ուժերը։ Մայիսի 22-ից մինչև յունիսի 27-ը գեն. Բրուսիլովի զօրքերը գերի են վերցրել 5,620 սպայ և 266,000 զինւոր, խլել են 312 թնդանօթ և 866 գնդացիր։

Կովկասեան ճակատում Բաբերդի ուղղութեամբ ռուսները գրոհով վերցրել են թիւրքական նոր ամուր դիրքեր։ Դիարբէքիրի ուղղութեամբ յետ է մղւած թիւրքական յարձակումը։

Սև ծովում թշնամու սուզանաւը խորտակել է ռուսաց մի դատարկ փոխադրանաւ։

Ֆրանսիական ճակատում անգլիացիները առաջ են անցել։ Յետ է մղւած գերմանական հինգ յարձակում խիստ մեծ կորուստներով։ Վերցւած են նոր գերիներ և 3 թնդանօթ։

Հռիփսիմէ Բաբայեան և որդիք՝ Եսայի, Ալէքսան, Եղիա և Միքայէլ Ջանփոլադեանները խորը վշտով յայտնում են ծանօթներին և բարեկամներին, առաջինը իր սիրելի ամուսնու, միւսները իրենց անմոռանալի հօր՝

Բաքա Մանուկեան Ջանփոլադեանի

մահը։ Ամբիծը ամեն օր երեկ. ժ. 7 և կէսին բնակարանում (Վոզնեսենսկի, № 21)։ Յուղարկաւորութիւնը յուլիսի 2-ին, շաբաթ, առ. ժ. 10-ին, բնակարանից Մուղնու եկեղեցին։ Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։
896 3—1

Վարսենիկ և Եփրեմ Գօզումեանները խորը վշտով յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինը իր սիրելի հօր, երկրորդը իր աներոջ՝

Բաքա Մանուկեան Ջանփոլադեանի

մահը։ Ամբիծը ամեն օր երեկ. ժ. 7 և կէսին բնակարանում (Վոզնեսենսկի, № 21)։ Յուղարկաւորութիւնը յուլիսի 2-ին, շաբաթ, առ. ժ. 10-ին, բնակարանից Մուղնու եկեղեցին։ Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։
897 2—1

Սահակ և Խաչատուր Բուդաղեանները, Սմբատ Սերգէյի Ջանփոլադեանները խորը վշտով յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին իրենց մեծ հօրեղբօր՝

Բաքա Մանուկեան Ջանփոլադեանի

մահը։ Ամբիծը ամեն օր երեկ. ժ. 7 և կէսին բնակարանում (Վոզնեսենսկի, № 21)։ Յուղարկաւորութիւնը յուլիսի 2-ին, շաբաթ, առ. ժ. 10-ին, բնակարանից Մուղնու եկեղեցին։ Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։ 2—1
898

Էլեկտրօ- **„Լ Ի Ր Ա"** Թատրոն

Յունիսի 28, 29, 30-ին կը ցուցադրւի

Խանդոտութեան ճիրաններում

Դրամա 4 մասից.

ԿՌԻՒԸ ԱՐԴԱՀԱՆԻ ՏԱԿ

Սկոբելևի կոմիտէի նկար։ 0—77
933

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

...Միութեան հրաւէրով հինգշաբթի, յունիսի 30-ին, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8 և կէսին, Յովնանեան դպրոցի դահլիճին մէջ Բաղէշի ... Նախկին անգլիական փոխ-հիւպատոս

Պ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԸ

Պիտի դասախօսէ ... մէջ իր ըրած վերջին ... Վանի և Էրզրումի վիլայէթներու մէջ իր ըրած ուղևորութեան մասին։

ԾՐԱԳԻՐ

... 1911 և 1916 թուականներուն Վանի և Էրզրումի վիլայէթներու մէջ քանի մը բնորոշ գծեր.—Ռուսական գրաւումը Վանի և Էրզրումի ... Այդ երկու տարիները ... քաղաքակրթութեան նոր ճանապարհներուն.—... բացւած քաղաքակրթութիւնները.—Վերջինները ... Վանի և Էրզրումի այժմեան ... Վանայ մէջ և հայ ընկերակցութիւններու դերը.—Մի քանի ... խօսքեր ... ընթերցողներու ... Տոմսակները ...

Մուտքը 30 կոպ.—1 ռուբ. Միութեան անդամներու համար՝ ձրի. ... կը ծախուին ... դպրոցին մէջ։
95

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐ

ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿԸ

Միքայէլեան պրոսպ., Մուշտայիդի մօտ, ամառային շէնք։ Շէնքը ծածկւած է արտասահմանեան անթափանց բրեզենտով։

Հինգշաբթի, յունիսի 30-ին, կը տրւի մեծ արտակարգ ներկայացում, բաղկացած 3 մեծ մասից, ցիրկային ամենալաւ յայտնի կարողներից։ Մասնակցում են գրեթէ բոլոր գաստրոլեօրները։ Այսօր չեմպիոնատի 15-րդ օրն է։ Այսօրւայ ըմբշամարտը հետաքրքիր է նրանով, որ ... և հասարակութեան պահանջով պէտք է որոշւի վերջնականապէս ... յաղթողը ով է.—յայտնի ըմբիշ Գողդուբովը, թէ Ս. Կախուրաձե։ Ըմբշամարտը կը սկսւի ժամը $10^1/_2$ ին. 1 զ. Գողդուբով—Ս. Կախուրա, 2 զ. Ալլին—Դէ Կրասսագ, 3 զ. Ոլրո—Լէշի, 4 զ. Պետրենկօ—Զագորոյկօ, 5 զ. Բրօններօլե—Ցեյգէեր։ Ըմբշամարտը անձամբ ղեկավարում է Մոսկւայի ... ։
888 1—1

ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍ

Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ

ՓԱԿՒԵԼՈՒ է յուլիսի 3-ին։ Բաց է «Թիֆլիսի ժողովարանում» (Գոլով. պր.), առ. ժ. 9—3 կէսօրից յետոյ։
892 1—1

Տեղափոխւել արտասահմանից

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ

Նախկին ասսիստենտ Բեռլինի համալսարանի կլինիկաների, մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների, մանկաբարձութեան, կանանց միզասեռական օրգանների և նրանց վեներական հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, երեկ. ժամը 5 մինչև 7։ Հասցէ. Верійскій спускъ, № 1, домъ Меликъ-Азарьяна, кв. 19.
524 Հեռ. 1—96. 50—53

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

ԲԺԻՇԿ

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

ՏԻՐՈՒՍԵԱՆ

Ներքին և կանանց հիւանդութիւնների։ Հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։ Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։
553 50—26

ԲԵՌԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ.

ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ. Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորւած ՌԵՆՏԳԵՆԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։

Ամեն օր 9—1 ժ. բացի կիրակի օրերից։

Բեհբութովսկայա № 23, հեռ. 7—92.
744 25—25

ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՓԵՐԻԽԱՆԵԱՆԸ

Ասսիստենտ Խարկովի համալսարանի ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայի և լաբորանտ Խարկովի կանանց բժշկական ինստիտուտի լաբորատորիայի, մասնագէտ ներքին և ներվային հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, առաւ. 8—1 ժամը և երեկ. 5—7 ժամը։ Санаторія „Вѣра", Кисловодская ул.
847 20—5

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւն, առանձնապէս կրծքի, թոքերի և սրտի հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւնը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. 5—7 ժ.։ Սերգիևսկ. փ., № 1, հեռախօս 16—69.
838 25—6

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախ. օրդ. Մոսկւայի համալսարանի և Բեռլինի համալս. պրոֆեսոր Գաուների ... Նախկին տարիների նման մայիսի 1-ից կընդունի հիւանդներին, Կովկ. հանք. Ջրերում՝ Պեատիգորսկում, ... Հասցէն՝ Դվորյանսկայա փողոց, № 6, ... № 106.
924 50—26

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

Ամառւայ ամիսների ընթացքում գործում է Կովկասեան հանքային ջրերում։ Հասցէ՝ Пятигорскъ, Дворянская. № 4.
872 10—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ԿԵՕՆՋԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած մեթոդով։

Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ ... փող. № 1, ...
936 100—79

ԲԺԻՇԿ

Մ. Բ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ

Բեռլինի համալսարանի կլինիկ. պրոֆեսոր W. His-ի նախկին ասիստենտը ընդունում է ներքին և կանանց հիւանդներին առ. $12^1/_2$—2 ժ., երեկ. 6—7 ժ. բացի կիրակի օրերից։ Հասցէն. Արաս-Արաղսկի հրապար. № 5, Հեռ. № 14—66.
1021 50—4

ԲԺԻՇԿ

Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Վեներական, կաշւի, սիֆիլիս և ... Բուժում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր, երեկ. ժ. 6-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33, Հեռախօս 16-17.
1020 100—6

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ամառային շէնք

Հինգշաբթի, յունիսի 30-ին

Ռուս օպերետային արտիստների ընկերակցութիւնը կը ներկայացնէ Դ. Ս. Դաւիդովի ղեկավարութեամբ

ՀԱՐԵՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Օպերետ 3 գործ., Վալենտինովի։

Դիրեկտոր Դր Ի. Միրզոյեանց

Կապելմայստեր ...

Սկիզբն է $8^1/_2$ ժ. երեկ.

Տոմսակները 80 կ.-ից մինչև 1 ռ. 90 կ.

Հիւրերը անդամների երաշխաւորութեամբ վճարում են մուտքի համար 60 կոպ., կանայք և աշակերտները 30 կոպ.։
880 1—1

ԿԱՐՍՈՒՄ

Մինչև սոյն տարւայ օգոստոսի 15-ը լոյս է տեսնելու **„ԼՈՒՍԱՄՓՈՓ"** նոյնանուն մի գրական-գեղարւեստական, ընտանեկան, երիտասարդական ժողովածու։ Կազմողներն են՝ Եղիշէ Սողոմոնեան, Կարինէ Թոթոնեան և Տաճատ Բաղդասարեան։ Նիւթեր ուղարկել հետևեալ հասցէով. Карсъ, Александровск. ул., Тачату Багдасаряну.
895 2—1

ՎԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻՆ

մէջ գուլպայագործութեան հետ բացւած է նաև ձեռագործի ճիւղ, կընդունին փախստական հայուհիներ։ Դիմել՝ ... փողոց, № 16, բ. յարկ, Վանուհիներու Միութեան արհեստանոց։
890 1—1

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

I

«Գրականութեանը ազգային պաշտպանութիւն է պէտք», այսպիսի մի նոր ու անսովոր նշանաբան է գնում Թումանեան գրականութեան վերաբերեալ։ Անսովոր, ի հարկէ, հայերիս համար։ Ուրիշների այդ գաղափարը խորթ չէ լուսաւոր ազգերի համար։ Թէկուզ հենց մեր հարևան վրացիների համար։

Ազգային պաշտպանութի՜ւն...Ա՜յն ժամանակ, երբ շատ անգամ կարիք է զգացւում գրականութիւնը պաշտպանել...ազգից, նրա մտաւորականութիւնից, մամուլից, մինչև անգամ...հեղինակներից ամանցից։

Ուզո՞ւմ էք մի պատմական տեսութիւն անեմ հայոց գրականութեան հալածանքից — Խորենացուց, Փարպեցուց, Երզնկացուց մինչև մեր օրերը։ Գիտէ ասէք ինչ օգուտ։ Շատ մեծ օգուտ, կասէի։ Թող արձանագրւի պատմութեան մէջ, թէ ինչ հալածանքներ է կրել մեր գրականութիւնը մեր ձեռքից, որ մեզնում առաջ գայ խղճի և խնլամտութեան ձայնը։ Գախարակենք, անուն անուն յիշենք գրականութեան հալածիչներին, որ ստեղծւի մի նոր տրադիցիա. գրականութեան պաշտպանութիւն՝ ընդդէմ գրականութեան հալածանքի։

Մեզնում, չնչին բացառութեամբ, գրականութեան պաշտպանութեան մասին եթէ խօսք կայ, որևէ յարգանք կայ դէպի գրականութիւնը—դա էլ գերեզմանատնից է սկսւում։ Լինելով գերեզմանապաշտ ժողովուրդ՝ մենք մեր հեղինակներին հալածում ենք, երբ նրանք ալիքի մէջ են և յարգում ենք, երբ նրանց տեսնում ենք դագաղի մէջ։

Արքերի պէս, որ մարդ ուտում են...Թաղելուց յետոյ։

Մի ազգային, գզւելի «հէքիմ» էլ ունենք. Րաֆֆին մեռաւ, Պատկանեանը չկայ, ուր է Շահազիզ, էլ որտեղից կը գայ մի նոր Նալբանդեան, էլ կունենանք Աղաեան...

Եթէ սրանք մեռան՝ ուրեմն աւելի վատ։ Եթէ սրանք էլ չպիտի գրեն՝ առաւել ևս պէտք է նորերի և կենդանիների հոգսը քաշել, հօ չի կարելի, ճշմարիտ որ, թուլս նստել մի երեք չոր հին հեղինակների մաքերի վրայ։ Ինչքան լաւ էին՝ այնքան և երկսպատիւ նրանց։ Բայց կեանքն էլ մի զարհուրելի սովորութիւն ունի։

Նոր պահանջներ է դնում։ Նոր հեղինակներ է ծնում այդ անխիղճ կեանքը։ Եւ, ով զարհուրանք, այդ հեղինակները համարձակւում են հեղինակ դառնալուց առաջ սկսնակ լինել։ Որովհետև ամեն բան առաջ գալիս՝ մէջտ սկսւում է։ Այստեղ մեր քարեպաշտ ազգի ջիգրը հեց չգայ։ Չէ՞ որ նա իր հեղինակին ընդունում է (Աստւած ընդունել համարի) և նրա կեանքը պարտավում է նրա մահից յետոյ։ Չէ՞ որ հայ հեղինակի ամենալաւ ցենզը... դագաղն է։

Եւ այսպէս ջղրւում է մեր հայ լուսաւորչական ազգը իր հեղինակին կենդան տեսնելիս։ Ի հարկէ, կան հեղինակներ, որոնց գործը, կամ աւելի լաւ է ասենք անձը, մի երկու պաշտպան ունի։ Բայց նախ՝ դա հազւադէպ բացառութիւն է, և երկրորդ՝ այդ պաշտպանութիւնն էլ առաջին՝ այնքան թոյլ է, չնչին, որ հեղինակը իր գրական գործով չի պարապւում, երկրորդ՝ այդ հեղինակի մէջ շատ անգամ պաշտպանւում է կամ կուսակցութիւնը, կամ ընկերութիւնը, կամ խնամիութիւնը—մի խօսքով ամեն բան, բացի գրականութիւնը։

Աղաեան, Րաֆֆի, Աղայեան, Թումանեան և այլն հալածանքի պատմութիւններ ունեն։ Արծրունին հալածել է այս չորսին էլ։ Աղայեանի «Երկու քոյրը» նա ուղղակի ватеръ-клозетъ ուղարկեց (1876 «Մշակ»), հենց ուղղակի այս բառով։ «Քառասուն տարի է գրում եմ և ոչ մի խրախուսական բառ չէ ասել հայոց մամուլը»—ասաց Աղայեանի ... ։

Թող Աստւած շատ բարի տայ և Լէօին, որի գործի որոշ մասը ես գրականապէս ընդունում եմ և երանի նրա ամենամեծ թշնամին ես լինեմ. բայց ճշմարտութիւնն այն է, որ նրա գրական քննադատական գրւածքները իր ժամանակին համարեա հալածանք են եղել հայոց գրականութեան։

Հայոց Դրոշների ընկերութեան արխիւը գրեց յետագայ պատմութեան համար Կովկասեան բոլոր հայ և ռուս թերթերի տեսութիւնները Բրիւսովի դասախօսութիւնների շուրջը, որպէս զի ապագայ սերունդը տեսնի, թէ ինչ էին գրում «Հայասէր» հայ թերթերը և «Հայատեաց» „Закав. Рѣчь"-ը...

— Ես շատ լաւ յիշում եմ վրաց գրականութեան պատմութիւնը, ասաց ինձ մի օր մեր յարգելի բանաստեղծը—Ի՞նչպէս—Հայոց թերթերից։ Ես շատ լաւ յիշում եմ, թէ ուր է գնում ..., որտեղ է հիւանդ պառկած Վաժա-Փշաւելան, որտեղ է հաղում այսինչը, որտեղ փոշտում այն ինչը։ Եւ բոլորը հայ թերթերից—Ի՞նչպէս—Դէ, ռուս թերթերը արտատպում են վրաց թերթերից, հայ թերթերն էլ թարգմանում են ռուս թերթերից կամ վրաց թերթերից։

Մտածեցի, տեսայ, որ ես էլ եմ լաւ յիշում վրաց գրականութեան պատմութիւնը։

Հիմի սրա հակառակը վերցնենք։ Ինչքան հայ տաղանդներ ապաստանած են օտար ազգերի պաշտպանութեան։ Մի շաբաթ է ինչ էիք գրում։ Գրում էիք շարունակ այն մասին, թէ ինչ են ասել ռուս թերթերը հայ Աղաեանի մասին։ Քանի հայ արձանագործ ու նկարիչ ապաստանել են օտար թանգարանների և ցուցահանդէսների գնահատութեան։

Հայ հեղինակի և բանաստեղծի աչքը հիմի դարձած է դէպի հիւսիս։ Այնտեղից պիտի գայ սէրը և յարգանքը։ Այդ անվերապահ սէրը, որի մէջ չի զգացւում ոչ հայի գրւանքան, ոչ արիւնը, ոչ հայ գեղջուկ և ոչ հայկական սև նախանձը, չկամութիւնը, գաւառական «խէժ պլտիս»-ն։ Ռուսները պիտի թարգմանեն հայ հեղինակութիւնը և գնահատելով հայերին գնահատել սովորեցնեն։ Հայերս մատ ենք, չկամ և զրկող։ Յիշեցէք Չէնով Օհանին, որը իր խորթ զաւակ Դաւիթից պահել էր նրա հօր գանձերը, զէնքն ու ձին և նրան դարձրել էր հօրթացած, և երբ Դաւիթը ինքը գլխի ընկաւ որ Օհանը իրեն ոչինչ չի տայ, պէտք է զօրով առնել և զօրով էլ առաւ՝ յիշո՞ւմ էք ինչպէս էր Օհանը ափսոսում ձին, զէնքը, որ ընկաւ Դաւիթի ձեռքը։ Այո, մեր Օհանի համար խորթ և որբ զաւակ է նրա մարտիկ երիտասարդութիւնը, նրա հայրենիքի վերաշինութեան գործը, նրա գաղթականութիւնը, նրա գրականութիւնը և բոլոր վսեմ ու բարձր բաները։

Պէտք է վերջ տալ այս խայտառակ հալածանքին։ Պէտք վերածնելու։ Եւ դրա առաջին քայլն է մեռցնել հայի չոր նախանձը, գեղջուկութիւնը, չարչիութիւնը։ Պէտք է «չղայնելն», ախակեր անել՝ բարոյապէս և նիւթապէս, թողնել մի կողմ փոխիսէցի «բացատրութիւններ»-ը, թէ «մենք սիրում ենք մեր գրականութիւնը»։ Եւ գրականութեան պաշտպանման մասին խօսելիս՝ չպէտք է խօսքը կտուրը գցել՝ հա չըգիտեմ ընթերցողներ ստեղծել, գրողներ ... և այլն, և այլն։ Այդ բոլորը ուղիղ են իբրև միջոցներից մէկն ու մէկը, բայց սխալ են իբրև միակները։ Ասած է՝ «Սիմ... Սիմ... Սիմոնս»։ Երբ խօսում են գրականութեան մասին, փոխանակ ... թռչնի պէս մի բարից միւսը թռչել ու պոչը ամեն տեղ ... թափ տալ, որ յատուկ է հայ մտքին, պէտք է փաստերն նայել, տեսնել և կանգ առնել։ Թումանեանը գնում է գրականութեան պաշտպանութեան խնդիր։ Խօսենք ուրեմն գրականութենից։ Պէտք է պաշտպանել գրականութիւնը։ Բայց ինչպէ՞ս։

Դ. Դեմիրճեան

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 30 յունիսի

ՈՒԺԵՐԻ ՀԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Հորիզոնը» հրատարակեց քիչ առաջ Գրիգոր Զալխուշեանի յօդուածը Պետրոգրադի Համագումարի առթիւ, և ջերմ կոչը շտապ ու համերաշխ գործակցութեան մասին։ Երեկ էլ բժիշկ Բաբալեանն էր նոյն «Հորիզոնի» էջերում ցասումով անդրադառնում նոյն խնդրին։

Համերաշխութեան մեծ հարցը, որով այնքան զբաղւեց հայ մամուլը վերջերում՝ դեռ մնում է չլուծւած։ Չլուծւած անգամ համեստ, սահմանափակ շրջանակում, Նպաստամատոյց մարմինների փոխադարձ յարաբերութիւնների մէջ։ Ամենքն էլ, ըստ երևոյթին, զգում են այդ վիճակից, այնուամենայնիւ չեն արւում վճռական քայլեր՝ համերաշխութիւնն իրականացնելու։

Նպաստամատոյց մարմինները անգործ չեն, ի հարկէ, իւրաքանչիւրը իր ուժի համեմատ ձգտում է ամոքել արիւնակիցների թշւառութիւնը, ձգտում է իր բաժին մասնակցութիւնն ունենալ հայրենիքի վերաշինութեան գործերին, սիզիֆեան աշխատանքի մէջ։ Որը աւելի եռանդոտ, որը նւազ, որը հարուստ, կազմակերպւած, որը փոքրիկ սահմանափակ միջոցներով, —ամենքն էլ հայրենասիրաբար գործ են կատարում ազգային ողբերգութեան թատերավայրում և յաճախակի ու անխնայ բնադատութիւնները, որ ուղղւում են այդ մարմինների դէմ, չեն ուրանում, հարկաւ, նրանց կատարած անգնահատելի ծառայութիւնները, այն քրտնաջան ու տաժանելի աշխատանքը, որ կրում են մարմինների բազմաթիւ գործակալները Թիֆլիսից մինչև Պարսկաստան, Վասպուրական, Մուշ ու Բաղէշ՝ գաղթականների տեղաւորման, որբերի հաւաքման ու փոխադրութեան, նրանց սնուցման ու բժշկութեան պատասխանատու գործում... Կատարում են այդ աշխատանքը մի անապատ, լքւած միջավայրում, հազար ու մի զրկանքներով շրջապատւած... Քննադատում են այդ մարմինները՝ նրանց առանձնացած ու ցրիւ գործունէութեան համար, քննադատում են, որովհետև անտարակոյս, արդիւնքը շատ աւելի մեծ կը լինէր, վերաշինութեան գործը շատ աւելի ուժեղ թափով առաջ կերթար, եթէ գործող մարմինները համադրէին իրենց ուժերը և—եթէ անհնարին է լիակատար ձուլումը—գէթ հետևէին ծանօթ նշանաբանին. «զատ-զատ գնալ, միասին հարւածել»։

Մեզ ասում են, թէ միևնոյն է, ոչ մի համերաշխ գործակցութիւն չի դարմանի կացութեանը, թէ արտաքին խոչ ու խութերը չափազանց զօրաւոր են, թէ նրանց հանդէպ անզօր են վերաշինութեան հայ մարմինները և այլն։ Չենք ուրանում այդ արտաքին խոչընդոտների—քրդական ու այլ վտանգների—գոյութիւնը, բայց հենց նրանց ազդեցութիւնը փոքրացնելու, մեղմելու համար է, որ ճչում ենք անդադար համերաշխութեան մասին. խոչ ու խութերի յաւիտենական հեղինակները ուրախանում ու քաջալերւում են միայն, տեսնելով մեր ներքին բաժանումներն ու պառակտումները. Նրանք աւելի զգոյշ ու զգոյշ կը վարւէին, եթէ տեսնէին իրենց առջև մէկ միացեալ կենտրոնական հայ մարմին, հեղինակաւոր ու ազդեցիկ։

Ո՞ւր է այդ Կենտրոնական Մարմինը։ Երբ պէտք է, վերջապէս իրականանայ։ Պետրոգրադի խորհրդաժողովը գումարւեց այդ նպատակով, ընդունեց միաձայն որոշումներ, ընտրեց մի կոմիտէ՝ միութիւնը իրագործելու և գործունէութեան ծրագիր մշակելու համար։ Համագումարը թէև կիսատ, պակասաւոր, նրա որոշումները գտան բարեխառնաբար ընդունելութիւն նաև բացակայ մարմինների մէջ։

Եւ սպասեցինք, սպասեցինք։ Ինն հոգին մինչև օրս չկարողացան հաւաքւել ու խորհրդակցել։ Ո՞վ է մեղաւորը։ Ասում են՝ Պետրոգրադի, Մոսկւայի կոմիտէն։ Ասում են՝ մէկ երկու անհատ։ Ով որ էլ լինին նրանք, պէտք է հասկանան, որ հայ ժողովուրդը չի կարող հանդուրժել այդպիսի յանցաւոր զանցառումներ։ Պատասխանատու անհատները կամ չպէտք է ընտրւին, կամ եթէ ընտրւում են, պէտք է անվերապահ եռանդով նւիրւեն գործին, կազմակերպեն գործը։ Կամ թող գէթ այժմ յայտարարեն հրապարակով, որ յետ են քաշւում, չեն կարող կամ չեն ուզում գործել։

Կա՞յ թէ չկայ պատասխանատւութեան զգացում այս նզովեալ հայ աշխարհում։ Եւ ո՞ւր կ'երթան մեր բարքերը, եթէ ամենակիրթ, ամենաինտելիգենտ համարւած հայ մարդիկ այդպէս sans gêne դէն շպրտեն իրանց ստանձնած պարտքն ու պատասխանատւութիւնը, պաղ, անխռով անտարբերութեամբ պատասխանեն կեանքի հրատապ, աղաղակող պահանջներին...

Յունիսի 15-ին էր նշանակւած հաշւետու ինն-ի ժամադրութիւնը Թիֆլիսում։ Գրիգոր Զալխուշեանը պատրաստւել էր մեկնել Ռոստովից։ Բայց ոչ մի արձագանք Պետրոգրադից ու Մոսկւայից։

Թող այդ արձագանքը լսւի գէթ այժմ, և թող այլևս չխուսափեն սին պատրւակներով։ Ամառը եկաւ, բայց հայ գործչի համար չկայ «մեռած սէզոն», չկայ դուլ ու դադար։ Համերաշխութեան քարոզը, որին միացան վերջերս հայ մտաւորականութեան ամենահեղինակաւոր ձայները, պէտք է յանգի իր նպատակին։ Ուժերի համադրութիւնը պէտք է իրականանայ և հնչեցնէ ամեն տեղ իր սփոփողական պահանջները։ Այժմ էլ Հայոց Կաթողիկոսն է համերաշխութեան յորդոր կարդում. հեռու, ասում է, կուսակցական խտրութիւնները... Սքանչելի ապոստրոֆներ. ցանկալի է, որ Էջմիածինը յաճախ կարդայ այդպիսի յորդորներ. ցանկալի է, մանաւանդ, որ նա ինքը ջերմապէս դառնայ համերաշխութեան առաքեալը, հեռու վանէ խտրական ոգին և դառնայ այդպիսով կենդանի օրինակ իր բազմաստղ հօտի համար...

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Բաթում, 28 յունիսի
(Հեռագիր)

Երկարատև ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանւեց Անդրանիկի զինակից խմբապետ Սեօն ([illegible])։

Զախարեան

Թաւրիզ, 20 յունիսի

Դոկտոր Վիլսոնը վախճանւեց երեկ առաւօտեան ժամը 8-ին Ամերիկեան հիւանդանոցում քսան և հինգ օրւայ հիւանդութիւնից յետոյ (թոքերի բորբոքում և ապա տիֆ)։ Նա երկար տարիներ վարել է տեղիս բողոքական դպրոցների տեսչութեան պաշտօնը և, ինչպէս յայտնի է «Հորիզոնի» ընթերցողներին, վերջերս եկել էր Ամերիկայից գաղթականութեան արցունքները սրբելու առաքելութեամբ։ Յուղարկաւորութեան մասնակցում էին եւրոպական գաղութը և հայ հասարակութեան մի հատւածը, որը եկել էր երախտագիտութեան վերջին հրաժեշտը տալու իսկական մարդուն և իսկական քրիստոնեային։ Ամերիկացի միսիոնարների ճառերից յետոյ հայ հասարակութեան կողմից խօսեցին տեղիս ուսուցիչ Մ. Սահակեան և Ալ. Տ. Վարդանեան։

— Մի քանի օր առաջ Թաւրիզում թոքախտից վախճանւեց երիտասարդ և սկսնակ բանաստեղծուհի օր. Թագուհի Գորոյեան, որը սիրուն կտորներ է գրել Թաւրիզում հրատարակւող թերթերում «Մարինէ», «Տիւլպա» և այլ ստորագրութիւններով։ Նրա գրւածքների փոքրիկ ժողովածուն, ինչպէս լսում ենք, շուտով հրատարակութեան կը տրւի։

Սեյֆիդ

ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐԻ ԱԶԱՏՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ինչպէս հաղորդել էինք իր ժամանակին, Պետրոգրադում կառավարական բարձր շրջաններում խնդիր է յարուցւած ազատ արձակելու Կովկասեան ճակատում գերի ընկած թիւրքական բանակի հայ ասկեարներին, որոնք ներկայումս պահւում են Սիբիրի զանազան վայրերում թիւրք գերիներին համահաւասար ռեժիմի տակ։ Այժմ, ինչպէս հեռագրում են «Кавк. Сл.»-ին Պետրոգրադից, թիւրքահայ գերիներին ազատ արձակելու համար ռուս և հայ գործիչների միջնորդութիւնը յարգւած է և գերիները շուտով կարձակւեն։

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

I

Թշնամին անօրինակ եռ ու զեռ մէջ էր այդ գիշեր։ Նրանց հարայհրոցները, խարոյկների առատութիւնը արտասովոր կենդանութիւն էին տալիս հովտի միւս կողմը գտնւող բարձունքներին, ուր նրանք թաղել էին Ռևանդուզից նահանջելիս։ Մի անգամ փոքրիկ ուժերով փորձել էինք դէն շպրտել նրանց դէպի գրաւիչ բարձունքները, որտեղից միւս կողմը անցնելը մեզ համար ռազմական մեծ նշանակութիւն ունէր, բայց մեր փորձերը հանդիպել էին ուժեղ ընդդիմութեան, և մենք այդ բանը թողել էինք աւելի նպաստաւոր ժամանակի։ Սակայն առիթը՝ երթալով աւելի հեռանում էր քան մօտենում, որովհետև մեր անցած ճանապարհի երկարութեամբ ամբողջ 80 վերստ լեռների գագաթներին թառած քիւրդերը կամ, ինչպէս սովոր են կոչել, «խաղաղ ազգաբնակչութիւնը» արծիւների բներից վար էր իջել և մեր թիկունքում մի շաբաթից ի վեր սկսել էր մի տարօրինակ կռիւ... Տիգրիսի կամուրջները քանդւած, պահակախմբերը ցրւած և տրանսպորտները խանգարւած էին։

Այսպիսի տխուր օրերից մէկում մեզ վիճակւեց պահել յառաջապահների դիրքերը, որոնք գտնւում էին դէմ յանդիման այն բարձունքին, որտեղից մեր աջ թևը քերելով հոսում է Տիգրիսը՝ ոլոր-մոլոր, անդնդախոր ձորերով և անմատչելի ժայռերով դէպի Մուսուլ։

Ինչ էր կատարւում թշնամու դիրքերում—գուշակել շատ դժւար էր։ Բարձրաբերձ լեռներում, մութ անտառների մէջ թաղւած մեր ոսոխները այնուամենայնիւ այդ օրը թւում էր թէ շատ տխուր գործունէութիւն ունէին։ Նրանք վերջին օրերը շատ էին երևս տալ, իջնում էին հովիտ, այնտեղ եւ խարոյկներ վառում, հայհոյում էին, մարտի հրաւէր կարդում, և ապա ծիծաղելով, ժայռերի մէջ անհետանում մեր աչքերից։ Տղերքը շատ էին խնդրում, որ թոյլ տանք իրենց գնան պատժելու այդ սրահաճներին, բայց չգիտեմ ինչու, մի անծանօթ զգացում զգուշացնում էր մեզ զսպելու աղերսանք։

Տաս և երեք օր այդպէս անցրել էինք։ Ցերեկները ոչինչ, իսկ գիշերները խարոյկներ, անթիւ խարոյկներ վառւում, բոցավառւում են անվերջ. կարծես մի ամբողջ լեռներն են հրդեհւում, թէ արդէն տասնեակ հազարաւոր բանակների բոցերն են լափլիզում գիշերւայ խաղաղութիւնը կամ յանկարծակի յարձակման առաջ են գանւում և այլ հազար ու մի ենթադրութիւններ. սակայն առաւօտը տեսնում ես նոյն միօրինակութիւնը, նոյն ապաթիւնը, թշնամու նոյն քանակը։ Կրակոցները, անմիտ ու աննպատակ, մի փոքրիկ շարժում և սկսում են, փայլ չէ որ գնդակներից մինն իսկ բեզ չի հասնում, նրանք կարծես ոգևորւում են հրացանի ձայներով, կըրակում են, հա կրակում։

Մայիսի 13-ի գիշերը սատանան էլ իբր յառաջապահի պարտականութիւնը։ Թշնամու անհանգիստ շարժումները խուլ որոտների նման հասնում էին մեզ. մթութեան մէջ տեսնել հնարաւոր չէր, բայց բնազդօրէն զգում էինք և մի ինչ որ անբացատրելի ոյժ մեզ մղում էր աւելի զգաստ և շրջահայեաց լինել այդ գիշեր։ Պահակախմբերը տեղաւորւած են իրենց դիրքերում, իսկ մենք կենտրոնում՝ պահեստի մօտ պառկած ենք քիչ հանգստանալու յոյսով։ Սկսւում են տրաքոցները շատ հեռւից, լսւում միւս լանջում կարծես կռիւ է. իսկ մենք այդ կողմերը ոչ ոք չունինք, որ հարւածէ թշնամու թիկունքին։ Շփոթւում ենք թշնամու յիմարութեան վրայ և շարունակում մրափել։ Հանդարտւում է կռիւը, քիչ անց դարձեալ շարունակւում և այսպէս անընդհատ մինչև լոյս։ Արշալոյսից մի ժամ առաջ հրացանները սկսեցին պայթել մօտ տարածութեան վրայ. գրաւում ենք դիրքերը՝ այս անգամ արդէն վստահ, որ մեզ մօտենալու է կրակոցը։ Բայց ում հետ են կռւում, Աստւած իմ, իրա՞ր հետ։ Շարւում ենք դիրքերում։ Մութ է, հեռադիտակները չեն օգնում, զօռ ենք տալիս մեր լսելիքին։ Մի ժխոր, մի իրարանցման ձայն է՛ որ արձագանքում է, հաւերի ձայներ, հայհոյանք և կրակոց։ Հեռադիտակները պինդ գրած մեր աչքերին՝ անհամբեր սպասում ենք արշալոյսը պարզելուն ազատւելու համար այս տարօրինակ ու սրտամաշուկ անորոշութիւնից, որ ամբողջ գիշերը մեզ տանջեց։

Արշալոյսը պարզւեց, իր հետ պարզելով և վարագոյրը։ Տեսարանն էր. Բարձունքից դէպի ձորն ու հովիտը, որ գտնւում են ուղիղ մեր առջև ոչ աւել 500 քայլ տարածութեան վրայ, հոսում էր որպէս մի վարարած գետ, կամ մի սարսափելի հեղեղ՝ մի անզանցւած։ Հեռադիտակները չեն օգնում որոշելու համար, թէ ինչ կարող է լինել այդ ահռելի զանգւածը, որ կարծես իրար ագուցւած օղակներով սև օձի նման գալարւելով սողում է դէպի ի վար... Հի՜ ի հե՜ հետևում ենք լոյսի թափանցումին, չնչասպառ ու անհանգիստ։ Եւ ահա արդէն սոսկալի իրականութիւնը։ Բազմահազար մի ամբոխ կանաչ-կարմիր դրօշակներով և «Ալլահ, Ալլահ» գոռում-գոչումով սլանում է դէպի մեր դիրքերը։

Սկսւում է կռիւը։ Կռիւ օրհասական։ Հեռախօսով իսկոյն տեղեկութիւն ենք տալիս և օգնութիւն խնդրում։ Բարեբախտաբար մեր դիրքերը բացի ձախակողմից՝ այնքան էլ մատչելի չեն թշնամու համար։ Մեր գնդակները ճարակում են ձորի սպիտակ աւազի վրայ սևին տալով շարժւող և «Ալլահ, Ալլահ» գոռալով յարձակւող թշնամու շարքերը։ Կրակն այնքան անսպասելի արդիւնք էր տալիս, որ այդ վիթխարի բազմութիւնը իսկոյն գլուխը կորցրեց և իրար խառնւեց։ Նրանցից մանաւանդ քիւրդերը՝ սկսան փախչել, և 400 քայլ հեռաւորութիւնից որոշ տեսնւում էր նրանց խուճապը։ Կանոնաւոր զինւորները միայն՝ գետնին պառկեցին, մի կողմից կռւում էին, իսկ միւս կողմից փորսող տալով սկսան յառաջանալ դէպի ձախ գտնւող մեր դիրքերը։ Մեր չնչաւոր համազարկերն ուղղակի մահ էին սփռում։

Թշնամին յետ քաշւեց մեծ կորուստներով, թագնւեց անտառում ու այնտեղից սկսեց ծեծել մեր դիրքերը։ Մեր ձախ թևը թէև թշնամու գերազանց ուժի առջև տեղի տալով յետ քաշւեց, բայց թշնամին չկարողացաւ օգտւել այդ բանից, որովհետև աջից նոյն դիրքերը մենք դժոխքի վերածեցինք։ Ու այսպէս մինչև մեր օգնական ուժերի հասնելը՝ թիւրքերը համոզւելով այս կողմից յարձակման անմտութիւնը, իրենց թևերը երկարեցին դէպի ձախ։ Մենք անցրած էինք վտանգը, իսկ բանակը միջոց էր ունենալ գաւաւորելու իր ուժերը։

Գ. Ամիրեան

ԽՆՈՒՍԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Մուշ, 10 յունիսի

Խնուսցի ընկերս՝ Գևորգ Տէր-Մարգարեան, որ կոտորածի ամբողջ ընթացքին մինչև ռուսների կենտրոն գրաւելը՝ թաքստոցում է պահել ու ներկայ է եղել թրքական գազանութիւններին, պատմում է այսպէս.

Ապրիլի 30-ին թիւրք կառավարութիւնը հաւաքեց կուսակցական ճանաչւած 30 հայ երիտասարդների և ուղարկեց Էրզրումի գծով։ Մենք ներսանցից հեռագիր ստացանք Երզնկայից, բայց յետոյ ոչ մի լուր։

Մայիսի 9-ին 100-ից աւելի միլլիներ յարձակւեցին Ղարա-Չոպան գիւղի վրայ։ Հայ գիւղացիները իրենց ինքնապաշտպանութեան միջոցներով դիմադրեցին։ Կռիւը տևեց 2 օր. հայ մարտիկները հեռացան և գիւղը հրոյ ճարակ դարձաւ։ Նոյն օրը գաւառապետը 200 միլլիներով եւ դուրս եկաւ զսպելու իբր թէ խաղաղութիւն վերահաստատելու։ Բայց այդ բոլորովին աչքակապութիւն էր, և մի քանի օրւայ ընթացքում նոյն գաւառապետի կարգադրութեամբ ու ղեկավարութեամբ բոլոր հայ գիւղերը տեղն ու տեղը կոտորեցին։ Իսկ ազատւած հատ ու կտոր մարդիկ լցւեցին Խնուսաբերդ, որտեղ կենտրոն լինելով կոտորած դեռ չէր եղած։

Շրջանը կոտորելուց յետոյ մի ժամանակ խաղաղ անցաւ. երկու անգամ քրդերը յարձակւում գործեցին քաղաքի վրայ և դեռ քաղաքը չմտած՝ գաւառապետի կարգադրութեամբ հեռացան ու այդպէս շարունակւեց մինչև յունիսի սկիզբները։

Յունիսի 10-ին գաւառապետը կանչել տւեց առաջնորդին և մի քանի յայտնի հայերի ու յայտնեց. «Հայերի կառավարութեան հլու ժողովուրդ լինելու համար, կարգադրւած է ձեզ ընտանիքներով տեղահանել Խարբերդի շրջանը, որովհետև Խնուսը այժմ պատերազմի բեմ կը հանդիսանայ և կառավարութեան ուժերը կը ներկայանան քրդերը, որոնք ձեր դէմ շատ են գրգռւել և այսօր կամ վաղը կը յարձակւեն քաղաքի վրայ, ես այլևս այնքան ուժ չունիմ ձեզ պաշտպանելու»։ Հայերի աղերսանքն ու դիմումները անօգուտ են լինում. հեռագրում են Էրզրում ու Պոլիս, որպէսզի թոյլ տրւի իրենց տեղումը մնալու, բայց ոչ մի պատասխան։ Հայերը երեք օրից յետոյ, յունիսի 13-ից թողնում են իրենց ունեցածը և կառավարութեան լիւրէշ զապթիէների հսկողութեամբ նրանց խումբ-խումբ տարագրւում են Խնուսից։

Տեղահանւած բաժան-բաժան ժողովրդին՝ կին ու երեխաներին, կառավարութեան հրահանգով մի օր յետոյ Վարդոյի Գոմեշմիր գիւղի քով շրջապատում են զապթիէներն ու արիւնարբու քիւրդերը, մերկացնում են բոլորին և չտեսնւած գազանութիւններով կոտորում մինչև վերջին երեխան անգամ ու գետը ձգում։ Ականատես պատմելով, մանր ու խոշոր դիակների հազարաւոր կտորներն ու կմախքները դեռ մինչև օրս էլ թափւած մնում են վերոյիշեալ գիւղի քով գտնւած գետի երկու ափերին։

Վաղարշակ Ցոլակեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

28 յունիսի

Արևմտեան ճակատ.—Ստոխոդ գետի շրջանում կռիւները շարունակւում են։ Թշնամին ստանալով օգնական ոյժ ու առաջ շարժելով ուժեղ արտիլերիա, յամառ դիմադրութիւն է ցոյց տալիս։ Բրիգա—Զաւիդուլ—Մոլդաւա ճակատի վրայ, Կիմպոլունգից հիւսիս-արևմուտք, տաք կռւից յետոյ, թշնամու մեծ ուժերը յետ մղւեցին մեր կողմից։ Մի քանի վայրերում թշնամին չդիմացաւ մեր սւինային հարւածին և փախաւ։ Թշնամու աէրօպլանները թռիչք կատարեցին Մինսկ—Բարանովիչի երկաթուղու Զամիրեէ կայարանի վրայ՝ ձգելով 66 ռումբ։

Սեւ-ծով.—Կովկասեան ափերին թշնամու սուզանաւը խորտակեց մի փոխադրանաւ, որ դատարկ էր գնում։

Կովկասեան ճակատ.—Բաբերդի ուղղութեան վրայ յունիսի 26-ի լոյս գիշերով մեր հետախոյզները թափանցեցին հակառակորդի գրաւած բարձունքը և կոտորելով նրա մարդկանց, վերցրին թիւրքական մի գնդացիր։ Աւելի հարաւ, մեր զօրամասերը դարձեալ գրոհով գրաւեցին թիւրքական դիրքերի ամբողջ ճակատամասը, որ մենք ամրացնում ենք։ Յունիսի 25-ի ընթացքում գերի վերցրինք 30 սպայ և մինչև 350 զինւոր։ Դիարբեքիրի ուղղութեան վրայ Գօյնուկ—Օւա տափարակի շրջանում մեր առաջապահ զօրամասերը հեշտութեամբ յետ մղեցին (թիւրքական) մի յարձակում.

Մանօրութիւն.—Գեներալ Բրուսիլովի զօրքերի աւստրօ-գերմանական բանակի դէմ մայիսի 22-ից մինչև յունիսի 27-ը գործողութիւնների ժամանակ վերցրած գերիների մօտաւոր հաշիւը տալիս է իբր գերի 5,620 սպայ և 266,000 զինւոր, 312 թնդանօթ և 866 գնդացիր։

28 յունիսի

Արևմտեան ճակատ.—Ստոխոդ գետի շրջանում կռիւները շարունակւում են։ Թշնամին մեծ յամառութիւն է ցոյց տալիս նրանց մէջ։ Մի ժամանակ թշնամու աէրօպլանները բազմաթիւ թռիչքներ են կատարում մեր զօրքերի թիկունքում՝ ձգելով բազմաթիւ ռումբեր և կրակելով գնդացիրներից։ Մնացած ճակատի վրայ անփոփոխ է։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 27 յունիսի.— Հաղորդագրութիւն Ֆրանսիայում գտնւող անգլիական գլխաւոր շտաբի. Անցած երկու օրւայ ընթացքում բացառիկ լարւածութեամբ կռիւը կենտրոնացել էր Տրոն անտառի շուրջը։ Վերջինս կազմւում է մի եռանկիւնի՝ հիւսիսից հարաւ 400 եարդ տարածութեամբ, հարաւային ծայրամասը՝ 400 եարդ։ Անտառն ուժեղապէս ամրացւած էր խրամատներով ու երկաթալարերով։ Յունիսի 25-ի առաւօտեան, արտիլերիական ուժեղ հրաձգութիւնից յետոյ, մեզ աջողւեց գրաւել անտառի հարաւային ծայրամասը, յետոյ ընդլայնել մեր դիրքերը դէպի հիւսիս՝ վանելով թշնամու ուժգին հակայարձակումը և ծանր կորուստ պատճառելով նրան։ Երեկ ցերեկով գերմանացիների երկու հակայարձակումը նոր զօրաւորներով դարձեալ յետ մղւեցին թնդանօթային կրակով։ Երեկ երեկոյեան թշնամին ռմբակոծում էր Տրոն անտառը՝ ամեն տեսակ ռումբերով, երեկոյեան ժամը 8-ին նա կրկին երկու ուժեղ գրոհ տւեց արևելքից հարաւ-արևելքից։ Առաջին գրոհը [illegible] վանւեց, իսկ երկրորդի արդիւնքն այն եղաւ, որ գերմանացիներին աջողւեց մտնել անտառի հարաւային ծայրամասը, սակայն անմիջապէս յետ մղւեցին ծանր կորուստներով։ Աւելի ուշ, գիշերով, թշնամին հինգերորդ յուսահատ փորձն արեց, վերստին յետ վանւեց կրակով։ Այս 5 պարտւած գրոհների ժամանակ թշնամու կրած կորուստը չափազանց մեծ է։ Կոնտալմեզոնում և ճակատի ուրիշ կէտերում մենք շարունակեցինք առաջանալ։ Կոնտալմեզոնից հիւսիս-արևմուտք մենք վերցրինք մի փոքր անտառ՝ գրաւելով 3 թնդանօթ, իսկ այս առաւօտ դարձեալ մի քանի հարիւր գերի վերցրինք։ Ֆլանդրիայի ճակատի վրայ թշնամու արտիլերիան նշանակելի հրաձգութիւն էր անում 3 ժամւայ ընթացքում ուժեղ ռմբակոծութեան ենթարկեց Խոսսէի խրամատները։ Այդ վայրին կից մենք աջող արշաւանք գործեցինք գերմանական առաջին գծի վրայ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 25 յունիսի.— Բախտիարները, որոնց երկերեսութիւնը քանիցս երևան է հանւած, ճգնում են օգտագործել ներկայ յուզումներից օրը Սպահանում բախտիար նահանգապետ նշանակել տալու համար, որի փորձն խոստանում են պաշտպանել [illegible] վարութեան, որ անհանգստացած թիւրքական ներխուժմամբ, պաշտպանել կենտրոնական և հարաւ-արևելեան Պարսկաստանը։ Սակայն բախտիարների ընթացքը վստահութիւն չի ներշնչում։ Հնարաւոր են այն կ-

digitised by A.R.A.R.@

կածները, թէ Թիւրքական շարժումը Պարսկաստանի մէջ հիմնւած է՝ նախօրօք բախտիարների հետ նախապատրաստւած փոխադարձ յարաբերութիւնների վրայ։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆԴՈՆ, 27 յունիսի.—Թերթերը պատմում են հեռագրեր Նիւ-Եօրկից այն մասին, որ գերմանական մի սուզանաւ եկաւ Բալթիմոր ներկերի թանկարժէք բեռով։ Ծովափից 20 մղոնի վրայ սուզանաւն ենթարկւեց անգլիական ու ֆրանսիական յածանաւերի հետապնդման, որոնք 4 օրով յետաձգեցին նրա նաւահանգիստ հասնելը։

«ՅԱՌԱՋ» ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԽՈՐՏԱԿՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 27 յունիսի.—Կարմիր Խաչի գլխաւոր վարչութեան մէջ ստացւած է Կովկասեան բանակին կից գլխաւոր լիազօր կամերհեր Գոլուբևից հետեւեալ հեռագիրը. Յունիսի 25 ին առաւօտեան ժամը 9—35 րոպէին թըշնամու սուզանաւի մեծ տարածութիւնից արձակած ականով ընկղմեց Կարմիր Խաչի հիւանդանոցային «Յառաջ» շոգենաւը, Բաթումից 32 մղոն հեռու, Ռիզէի գիծոյ, եզերքից 2 և կէս մղոնի վրայ, հիւանդանոցային «Յառաջ» շոգենաւը Տրապիզոն էր գնում՝ իր վրայ ունենալով 67 հոգու բժշկա-սանիտարական կազմ և նաւաստիներ, որոնցից 60 հոգի ազատւած են։ Կորած 7 հոգին սրանք են. Նաւի հրամանատար՝ հրաժարւած փոխ-ծովակալ Վիլհելմսը, մի սանիտար կամաւոր աղայ, 4 նաւաստի և մի հնոցավառ (кочегаръ)։ Տրապիզոնից խորտակման վայրը մեկնեց անմիջապէս Կարմիր Խաչի Տրապիզոնի լիազօր Պլեմեաննիկովը, որը Ռիզէից հաղորդագրում է, թէ ազատւածների մէջն ծանր վիրաւորւածներ կան. բոլոր ազատւածները Բաթում են ուղարկւած, բոլորին բժշկական օգնութիւն է տրւած. Նաւի խորտակման մանրամասնութիւնները սրանք են. խլացուցիչ պայթիւնից յետոյ նաւը ցնցւելով և դանդաղօրէն ափից դէպի աջ ծռւելով սկսեց ընկղմել՝ սուզւելով իր ցռուկի մասով։ Պայթումից անմիջապէս վերջը հրամանատարը միջոցներ ձեռք առաւ մարդկանց ազատելու համար։ Ջուրը ձգեցին տրամադրելի լաստերն ու նաւակները։ Նաւը գնում էր մենակ, Կարմիր Խաչի բոլոր որոշիչ նշանները կրելով։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 27 յունիսի.—Երեկոյեան ժամը 5—50 րոպէին Գերագոյն Հրամանատարի կայանը մեկնեցին Պալատի մինիստր գեներալ ադիւտանտ կոմս Ֆրեդերիկսը, արտաքին գործերի մինիստր Սազոնովը, արդարութեան՝ Խւոստովը, ճանապարհների հաղորդակցութեան՝ Տրեպովը, երկրագործութեան ու հողաչինութեան՝ Նաումովը, ժողովրդական լուսաւորութեան՝ կոմս Իգնատիևը, առևտրի և արդիւնաբերութեան՝ իշխան Շախովսկոյը, սինոդի օբեր պրոկուրոր Վոլժինը, ֆինանսների մինիստրի փոխարէն նրա օգնական Նիկոլայենկոն, պետական կոնտրոլերի փոխարէն Մալիկովը, նոյնպէս արտաքին գործերի մինիստրի դիւանատան կառավարիչ բարոն Շիլլինգը։ Նախօրեակին այնտեղ մեկնեցին մինիստրական խորհրդի նախագահ հոֆմէյստեր Շտիւրմերը և ծովային մինիստր գեներալ-ադիւտանտ Գրիգորովիչը։

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 28 յունիսի.— Ժամը 1—30 ը. մինիստրական խորհրդի նախագահի դաչարկ տանը, Մոխովայա-ի վրայ, գարաժի մօտ բենզինի պայթում տեղի ունեցաւ։ Պայթումի ուժով քանդւեցին նկարանն ու սանդուղքը, որ տանում էր գնդապետ Օֆրոսիմովի բնակարանը։ Նկարանում մեռաւ Օֆրոսիմովի երեխաների հետ պարապող և դասերից յետոյ իջնող ֆրանսուհին։ Օֆրոսիմովի ընտանիքից ոչ ոք չվնասւեց։ Թեթև վիրւածքներ ստացան լակէյն ու երկու ծառաները։ Մինիստրական խորհրդի բնակարանը չտուժեց։ Թեթև վնասւել է միայն խոհարարը։ Քննութիւն է կատարւում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁ

Այսօր, առաւօտեան ժ. 11-ից Թիֆլիսում գումւած հայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիները ներկայանալու են Վեհափառ Հայրապետին՝ իրենց տնտեսական և բարոյական այս անտանելի պայմաններից ազատելու համար դրական լուծում խնդրելու։

Ո՛ւմ չէ յայտնի նիւթական այն աննկարագրելի կացութիւնը, որի մէջ տապակւում է հայ ուսուցչութիւնը. ո՛ւմ չէ յայտնի, որ առանց այն էլ տնտեսապէս քայքայւած այդ մշակը աշխարհասասան պատերազմի պատճառով միանգամայն հիւծւեց, իսկ նրա արդարացի բողոքները հոգևոր իշխանութեան կողմից Ռուզին «ձայն բարբառոյ յանապատի»...

Եւ այսօր, այդ դասակարգի մի ձեռնհաս ու նւիրւած հատւածը չկարողանալով այլևս հանդուրժել դրան, թողեց ընդմիշտ իր սիրած և փայփայած ասպարէզը և հաստատւեց աւելի ապահով պաշտօններում, որոնց համար սակայն նա ստեղծւած չէ։ Ու եթէ կան մի քանիսները, որոնց համար դեռ ծանր է որբ թողնել հայ ուսուցչութեան ու իրենց ստեղծած գործը, նրանց մէջ էլ իրենց դրութիւնը բարելաւելու հաւատ այլ ևս ոչ մի կաթիլ, ոչ մի նշոյլ չի մնացել և նըրանք էլ այսօր-վաղը, ակամայ հեռանալու են դպրոցական ասպարէզից։

Իսկ եթէ դրան աւելացնենք և այն, որ նոյնքան առատութեամբ ուսուցչութիւնը շահագործւում է և բարոյապէս, որ իրար ետևից անարդարացի կերպով արձակւում են ուսուցչական խմբերը, անհիմն կերպով այս չախտւած թանգութեանը վաստակաւոր ուսուցիչների դասերն են կրճատւում, ուսուցիչների պատիւն է արատաւորւում, որ աններելիօրէն ստորացւում է թիւրքահայ ուսուցչութեան ամառւայ շոգ, անտանելի ամիսներին, որբերի հետ, որպէսզի նըրանք իրենց հանգստեան երեք ամսւայ ռոճիկները ստանան և վերջապէս այն փաստերը, որոնք տարին տասը ամիս դրամով են մնում ներկու ամիս դրամով մնալուց, —այն ժամանակ պարզ է, որ միշտ կարելի է ասել, որ մեր դպրոցներում պաշտօնավարելը ծայր աստիճան դժւարութիւն է։

Շատ ու շատ միջոցներից յետոյ մեզ թւում է այս վերջին փորձը, որը իր արտաքին ձևով խնդիր է, բայց ներքին պարունակութեամբ պահանջ, այո՛ պահանջ, որովհետև այսքան զոհաբերութիւններից և յուսախաբութիւններից յետոյ հայ ուսուցչութիւնը իրաւունք ունի պահանջելու, որ վերջապէս իր սուրբ նւիրականը բարելաււի և բարոյական կոչումը չարաչար չըվաճառւի։ Ահա այս խորը գիտակցութեամբ է նա ներկայանում իր Հօրը։

Գիսակ

ՎԱՆԱՅ ԾՈՎԻ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՞ւմ չէ յայտնի Վանայ ծովի տառեխը—աղխտած ձուկը, որ տարիներ առաջ կողովներով ու մեծ քանակութեամբ արտահանւում էր ժամանակ Երևան, Էջմիածին, Թիֆլիս։ Վերջին տարիները այդ ձուկը սակաւ էր երեւում այս կողմերում, գլխաւորապէս ճանապարհների վտանգաւորութեան պատճառով։ Տառեխի յաջողութիւնը յայտնի էր շատերին և նա ունէր իր առանձին սիրող ու գործածող դասը։

Այժմ, երբ արդէն Վանն անցել է ռուսաց տիրապետութեան տակ, ինչպէս հաղորդում է «Баку» թերթը, կովկասեան շրջանային պաշարեղէնի հայթայթիչ վարչութիւնը (интендантство) հարց է բարձրացրել Վանայ ծովի հարստութիւնը շահագործելու համար, նպատակ ունենալով հայթայթելու այդպիսով գործող բանակի կենսամթերքներից մէկը։

Այդ վարչութեան հաւաքած համառօտ տեղեկութիւնների համաձայն, Վանայ ծովի վրայ մասնաւոր ձկնարդիւնաբերողներ կան արդէն ձկնորսութեամբ պարապող, որոնց ձուկ են մատակարարում գործին շատ էժան գնով, կամենալով առաւել լայն ու կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնել լճի ձկնորսութեան գործը, վարչութիւնը դիմել է երկրագործութեան մինիստրի կովկասեան լիազօր գաղտնի խորհրդական Շաչկովսկուն և խնդրել նըրան ուղարկել այդ հարցի մասին։ Շաչկովսկին էլ իր հերթին հարց է տւել կովկասեան Արևելեան Անդրկովկասի ձկնորսարանների կառավարիչ Նեւրայեանին։

Հաւաքած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Վանայ լճի ձկնորսութեան բոլոր ռեսուրսները կցկտուր են և մասամբ հակասական։ Այդ տեղեկութիւններով՝ Վանայ լճի ձուկը երկու տեսակ է, խորամուլի և սպիտակ ձուկ։ Դրանցից մէկը պէտք է հասկանալ անշուշտ տառեխը։

Պաշարեղէնի վարչութիւնն այդ ամենից յետոյ եկել է այն եզրակացութեան, որ միանգամայն այդ հարցի մասին բացասական կարծիք յայտնել անկարելի է՝ առանց այդ ջրի հետազօտութեան։

Հաղորդելով այդ մասին գաղտնի խորհրդական Շաչկովսկուն՝ Նեւրայեանը իր կողմից նպատակ է համարում այդ հետազօտութիւնը յանձնել ձկնային լաբորատորիայի կառավարիչ Դերժաւինին, որին պէտք է ուղեկցի վարչութեան եկամտային մասի կառավարիչ Դոլգոպոլով։

Ծրագրւած հետազօտութիւնը պէտք է վերաբերւի միմիայն նրան, թէ ինչ քանակութեամբ և որ տեսակի ձուկ կարելի է ստանալ լճից, որ միջոցն է աւելի նպատակայարմար և գործնական, ինչպէս պէտք է պատրաստել հանած ձուկը՝ աչքի առաջ ունենալով և տեղական պատրաստութեան եղանակը, և առհասարակ, թէ ինչ գործնական միջոցներ պէտք է ձեռք առնել լճի ձկնորսութեան վերաբերեալ, որ շահաւէտ դարձնի գործը։

Նեւրայեանը այդ հետազօտութեան նըպատակով կատարելիք ճանապարհորդութեան համար խնդրել է 300 ռուբլի ծախս, որի թոյլտւութիւնը ստանալուց յետոյ հետազօտիչ խումբը այս յունիսի վերջին պէտք է ճանապարհւի Վան։

Մ.

ԿՕՇԿԵՂԷՆԻ ՍԱԿԱԳՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մայրաքաղաքի թերթերը հաղորդում են, որ առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը առաջիկայ յուլիսի մէկից կօշկեղէնի վրայ սակագին է նշանակում։ Այս սակագնի նպատակն է այդ ապրանքը վաճառողների ախորժակներին չափ ու սահման դնել, որովհետև վերջին ժամանակները կօշկեղէնի գինը առասպելական չափերի է հասել։

Կառավարչական ամենայն մի կարգադրութիւն, որ ի նկատի ունի ազգաբնակութեան չքերի պաշտպանութիւնը, պէտք է ուրախութեամբ ողջունել, սակայն հարցն այն է, թէ այդ կարգադրութիւնը որքան կարող է սանձահարել մեր «Թինկունքի հերոսներին» և արդեօք սրանց չի՞ սուրիլ ինչպէս և գոյնանման ուրիշ դէպքերում, սակագնի հետ խաղ անել և ժողովրդին թողնել առանց կօշկի։

Մեզ արդէն յայտնի է, թէ ինչպէս սակագնի գոյութիւնը արգելք չհանդիսացաւ, որ սոխը, կարտոֆիլը, կաղամբը, ձուն, պանիրը, իւղը և շաքարը չուկայից անհետանան և մաքսանենգ ապրանքների նման ծածուկ, «յուսալի» և «բարեկամ» մարդկանց մատչելի դառնան վաճառողների համար ձեռնտու գներով։

Ինչպէս կարիքը և դժբաղդ հանգամանքները, նոյնպէս և ագահութիւնը, մերձաւորին կողոպտելու ձըգտումը մարդուն հնարագէտ են դարձնում։

Փաստն աչքի առաջ է։ Բանի պանրի սակագինը 50 կոպէկ էր, չուկայում որքան ասէք, պանիր կարելի էր ձեռք բերել, թէև ոչ թէ 50, այլ 55—60 կոպէկով, սակայն երբ սակագինը դարձաւ 30 կոպէկ, պանիրը սև աղւէս դարձաւ, անհետացաւ չուկայից և այսօր նա ծախւում է անկիւններում «յուսալի» և «բարեկամ» մարդկանց, այն էլ նրանց «պատւի համար», 65—70 կոպէկով։ Ահա թէ ինչ դրութեան սահղեւեց սակագնի շնորհիւ մեր «Թինկունքի հերոսների» ձեռքով։

Սակագինը, ի հարկէ, հրապարակից չէ կարող կօշկեղէնը անհետացնել, բայց հարց է, թէ ինչպիսի կօշկեղէն կը մնայ հրապարակում և ինչպիսի կեղծիքներ տեղի կունենան այդ ապրանքի շուրջը։

Արդեօք հրապարակ չեն հանել նոր ժամանակից մնացած փտած, փչացած, համարեա կարտոնի դիմացկունութիւն ունեցող կօշիկներ և մի չաքաթ գործածութիւնից յետոյ դրանք անպէտքանայ։ Այս բոլորը սպասելի է և այն ժամանակ յետը աւելի վատթար կը լինի, քան առաջինը։

Արդէն, ինչպէս հաղորդում են թերթերը, Մոսկւայի կօշկեղէնի վաճառականները վճռել են յուլիսի մէկից ի վեր հանել նկուղներում երկար տարիներից ի վեր մնացած, մաշից ընկած, փչացած ապրանքները, իսկ նոր մաքրի կօշկեղէնը ծախել ծածուկ, զանազան մակլերների միջոցով նրանց ծանօթ և «յուսալի» մարդկանց, իրենց համար ձեռնտու գներով։ Եւ եթէ այս տեղի է ունենում Մոսկւայի պէս մեծ քաղաքում, ապա ուրեմն կարելի է երևակայել, թէ ինչ դրութիւն կը ստեղծւի գաւառներում, ուր առանց այն էլ հսկողութիւնը թոյլ է։

Այս աչքի առաջ ունենալով, կարելի է հաստատապէս ասել, որ կօշկեղէնը մօտիկ ապագայում սև աղւէս է դառնալու չուկայում և մաքսանենգ ապրանքի նման անկիւններում է վաճառւելու։

Ոչ մի միջոց, ոչ մի կարգադրութիւն չի կարող սանձահարել մեր «Թինկունքի հերոսներին»։

Միակ միջոցը, որ կարող է նրանց ագահութեանը չափ ու սահման դնել, դա հասարակութեան ինքնագիտակցութիւնն է։ Նա լաւ գիտի հասկանալ, որ հանգամանքից օգտւող և իր օրինը ծծող սպեկուլեանտը ոչնչով չի տարբերւում լեռներում կողոպտող և սպանութիւններով պարապող աւազակից։ Թերևս վերջինը իր ոճրագործութիւնների համար չարունակ երկիւղ է կրում, թէ կը պատժւի, սակայն սպեկուլեանտը հանգիստ նստած է, իր ամարդի վարմունքի համար ոչ մի պատիժ չէ կրում և չի էլ վախենում, թէ կը պատժւի, քանի որ հանգամանքներն ի նպաստ նրան են դասաւորւած։ Հասարակութիւնը պարտաւոր է օգնել մինիստրութեան կարգադրութիւնից և սպեկուլեանտներին կարգադրութիւնը խախտելու դէպքում յանձնել իշխանութեան ըստ արժանւոյն պատժելու համար։ Իսկ եթէ մեզնից իւրաքանչիւրը կը ղեկավարւի «հոյա գնալու» և «վատութիւն չանելու» սկզբունքով, այն ժամանակ դըրանով քաջալերած կը լինի սպեկուլեանտի ընչաքաղցութիւնը և այն ժամանակ կառավարչական ոչ մի կարգադրութիւն չի կարող բարերար հետևանք ունենալ, քանի որ ամեն կարգադրութեան կեանքի մէջ իրագործումը մեծապէս կախւած է հասարակութիւնից և եթէ նա անտարբերութեամբ ու համբերութեամբ տանէ իրեն խուզող, կաշին քերթող սպեկուլեանտի չաճատակութիւնները, այն ժամանակ թող այլևս չհամարձակւի որևէ մէկին մեղադրել գոյութիւն ունեցող թանգութեան համար։

Ե. Վարդանեան

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Գարեգին վարդապետը հեռագրում է Էջմիածնից Հ. Կ. Կոմիտէին, որ Ալաշկերտից ստացւած մի հեռագրի համաձայն Էջմիածին են ուղարկւած 200 փախստական որբեր, իսկ Ղարաքիլիսէում գաղթականները գտնւում են ծայրայեղ կարիքի մէջ. շուտափոյթ օգնութիւն է պէտք։

✦ Համառուսական Քաղաքների Միութեան հիւսիսային ֆրոնտի կոմիտէն Հայոց Բարեգործական ընկերութիւնից խնդրել էր 2—3 վագոն զոհ ձիլ, այնտեղ տարածւած լնդերքի հիւանդութեան ապաքինման համար։ Բարեգործական ընկերութիւնը պատասխանել է, որ այժմ հնարաւորութիւն չկայ ուղարկելու, որովհետև այդ բոյսը լինում է միմիայն ապրիլ ամսին։

✦ Փախստականների գործի գլխաւոր լիազօր գեներալ Թամամշեւը հեռագրել է ծովային շրջանի ժամանակաւոր նահանգապետին և Լազիստանի շրջանի կառավարչին, որ մինչև 1,000 փախստականների Տրապիզոնի շրջանում փոս փորելու համար օրական աշխատավարձ նշանակւած է 2 ռ. 25 կ., բնակարանը, տեղափոխութիւնը պետական հաշւով, բացի օրական 50 կ. ուտելիքից։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Յունիսի 28-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելեց վրաց ազնւականների պարագլուխ իշխան Արղութին։ Ունկնդրութիւնը տևեց մօտ մի ժամ։

✦ Երեկ, ցերեկւայ ժամը 1-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայացան հայ կրթական-կուլտուրական և բարեգործական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները։

✦ Այսօր, առաւօտեան ժամը 12-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայանալու է Թիֆլիսի ամբողջ ուսուցչութիւնը։

✦ Իգդիրից մի հաւաքական գրութեամբ (եօթ ստորագրութեամբ) մեզ հաղորդում են, որ իբր Խորէն սրբազանը նամակով խորհուրդ է տւել Եղբայրականի լիազօր պ. Սահակ Մարտինեանին՝ հաշիւները փակել և պատճառաբանել հրաժարական ներկայացնել։

✦ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8 և կէսին Ցուցանեան դպրոցում Թիւրքահայ Ուսուցչական Միութեան հրաւէրով դասախօսելու է պ. Արշակ Սաֆրաստեանը Վանի և Էրզրումի վիլայէթներում իր կատարած ճանապարհորդութեան մասին։

✦ Կովկ. Հայոց Բարեգործ. ընկ. Արդահանի ճիւղի նախագահը հեռագրում է, որ Օքրոպակերտ գիւղի հըրդեհից վնասւածներին հնարաւորութեան չափ օգնութիւն է հասցրւած արդէն. սակայն կարիքը դեռ չէ բաւարարւած։

✦ Երեկւայ ուղղափառների տօնի պատճառով, այսօր ռուսաց լրագիրները լոյս չտեսան։

✦ Վերջերս Ն. Կ. Պապովի նախագահութեամբ կայացած Անդրկովկասեան շրջանային զինւորա-արդիւնաբերական կոմիտէի նիստում, որոշւել է զինւորական կարիքների համար կաշի մատակարարելու նպատակով խնդրամատոյց լինել բարձր իշխանութեան առջև, որ Ալեքսանդրապոլի, Ղարսի և Քութայիսի սպանդանոցների կաշին ռեկւիզիցիայի՝ գրաւման ենթարկւի։

✦ Կովկասի ուսումնական շրջանի հոգաբարձուն դիմելով ուսուցչական ինստիտուտների վերատեսուչներին՝ խնդրել է, որ շուտով իրեն ներկայացնեն այն ուսուցիչների ցուցակը, որոնք լրիւ կուրսեր աւարտած չլինելով և ցենզ չունենալով, համարւում են տնային ուսուցիչներ, նրանց բարձր տարրական դպրոցների համար պատրաստելու նպատակով։

✦ Քաղաքային ծառայողները թանգութեան պատճառով խնդրել են իրենց ռոճիկների աւելացում, որը քաղաքից տարեկան կը պահանջի 200,000 ռ.։ Աւելացում են պահանջել նաև տրամւայի ծառայողները, որի տարեկան գումարը կանի 302,000 ռ.։

✦ Առաջիկայ կիրակի, յունիսի 3-ին փակւելու է նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանի ցուցահանդէսը։ Ցուցադրութիւնից մինչև օրս վաճառւել է մօտ քսան նկար։

✦ Քաղաքային վարչութիւնը դիմելով պարենաւորման գործի գլխաւոր լիազօրին՝ խնդրել է, որ առանց քաղաքային վարչութեան թոյլտւութեան Թիֆլիսից ալիւրի արտահանութիւնն արգելւի։

✦ Յունիսի 27-ի քաղաքային դումայի նիստում տրամւայի յանձնաժողովի անդամներ ընտրւեցին՝ Ա. Բարեան, Ս. Դալստեան, Ի. Դոլուխանեան, Ռ. Ցովհաննիսեան, Մ. Քոմանեան, Մ. Մարտիրոսեան, Գ. Թամամշեան, Լ. Տէր-Ցովհաննիսեան, Գ. Տէր-Ստեփանեան, Ա. Տէրտէրեան, Հ. Էնֆիաճեան, Մ. Վեսելովզորով, Բ. Կովալենսկի, Ա. Չեռնիշև, Ֆ. Գոգիչայշւիլի, Վ. Մուսխելով, Ն. Ռամիշւիլի և Մ. Մվերով։

✦ Յունիսի 25-ին և 26-ին Թիֆլիսում ստացւել են 64 վագոն գինի, թարմ միրգ և գարի, 9 վագոն նաւթ, 3 վագոն փայտ և 1,304 փ. շաքար։

✦ Ստացանք՝ 1) René Pinon-ի «La suppression des Arméniens, méthode allemande – Travail Turc», էջ 75, գինը 1 ֆրանկ, Պարիզ 1916 թ., 2) «La Revue des «Amitiés Franco Étrangéres, № 4, Պարիզ, 1916 թ., 3) Դըրիգոր ա. ք. Մանդակունի. «Զարմանալի տեսիլ համաշխարհային պատերազմի երկրորդ տարւայ», 16 էջ, գինը 10 կ., Թիֆլիս, 1916 թ.

ԿՈՎԿԱՍ

Ախալցխայից հաղորդում են, որ կառապանները ճանապարհորդներից, Բորժոմից Ախալցխա տեղափոխելու համար՝ վերցնում են 100—200 ռուբ.։ Այս հանգամանքն ի նկատի ունենալով Ախալցխայի գաւառապետը սակագին է նշանակել. Ախալցխայից Բորժոմ 15 ռուբ., իսկ Բորժոմից Ախալցխա 25 ռ.։

✦ Թելաւի շրջանի Սիոնթգորի, Թալաւրոսիսի և Սաքդրիոնի գիւղերում երևացել է եղջիւրաւոր անասունների ժանտախտ։

✦ Բագւի քաղաքային վարչութիւնը մրգաքարշի երթևեկութեան համար նշանակել է նոր գին՝ 7 կոպ., նախկին 5 կ. փոխարէն։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԱՇՏԱՐԱԿԻՑ

Աշտարակում եմ։ Երկու տարի է, չեմ եղել այս եռանդոտ գիւղում, որը համեմատած ուրիշ շատ հայ գիւղերի հետ, բաւական փութկոտութեամբ է առաջադիմում։ Սակայն այժմ առանձին փոփոխութիւն չեմ նկատում։ Ահաւոր տարիներն իրենց ուժեղ ազդեցութիւնն են արել Աշտարակի վրայ։ Եւ քանի՜ն են արհաւիրքները։ պատերազմը, բնութեան արհաւիրքները՝ ցուրտն ու խաղողի հիւանդութիւնները, գաղթականութիւնը, թանգութիւնն ու տարափոխիկ հիւանդութիւնները։ Իւրաքանչիւրն իր հարկն է առել։ Երիտասարդները կռիւ են գնացել։ Շուկան, Պռօշեանի գոված հռչակաւոր «Ուռուցը», մնացել է հասակաւորներին։ Ծերունիներն են կատարում այգիների աշխատանքները, և այդ ծերունիները զարմանալիօրէն եռանդուն են ու չարքաշ։

Կիրակի է։ «Ուռուցը» լիքն է մարդկանցով։ Խօսում են, իւրայատուկ ձևով աղմկում։ Հրապարակում բազմաթիւ են և գաղթականները, որոնք մեծ մասամբ վանեցիներ են և ունեն իրենց մասնաւորականութիւնը։ Թիւրքահայոց բարբառը խառնւում է Արարատեանին, որ աշտարակցու բերանում մերթ կոշտանում է ու կոկորդային դառնում, մերթ քնքշանում ու ոլորուն հնչում։ Անսովոր մարդուն հաճելի չէ նա, վարժւում են, երաժշտական հաճոյք է պատճառում։ Ուշագրաւ զուգադիպութիւն. Վանեցին ու աշտարակցին նման գծեր շատ ունեն։ Երկուսն էլ աշխոյժ են, երկուսն էլ ժիր ու ճարպիկ։ Թւում է, թէ դրանք երկար տարիներ ապրել են իրար հետ, ապրել են համերաշխ ու ներդաշնակ, իրար չեն արհամարհում, իրարից չեն քաշւում, այլ լրացնում են իրար, ամբողջանում։

Բոլոր խօսակցութիւնները պտտւում են երկու գլխաւոր նիւթի շուրջը։ Այգիներին սպառնում է միլդիուի հիւանդութիւնը։ Ահա այն արտակարգ նորութիւնը, որ յուզել է Աշտարակի հրապարակը։ Խաղողի բերքը համարւում է շատ առատ, բազմաթիւ յոյսեր ու ծրագիրներ են կապւել նրա հետ, և յանկարծ մէջտեղ ցցւում է վտանգաւոր ախտի սպառնալիքը։ Աշտարակցու առաջ ուրւագծւում են անցեալ երկու տարին՝ իրենց դատարկ առագաստներով ու գինեզուրկ կարասներով։ Այս հեռանկարը տանջող է, որովհետև գինին Աշտարակի ոգին է, բայց աշտարակցին հարբեցող չէ. Նա չի խմում, այլ վաճառում է։

Խօսակցութիւնների երկրորդ առարկան Մոսկւայի Հայկական կոմիտէի գործունէութիւնն է։ Այստեղ է գտնւում կոմիտէի առաջին բժշկական-սննդատու խումբը։ Տեղացին ու գաղթականը, առաւելապէս մտաւորականները, քննադատում են, գովում, պախարակում, պաշտպանում ու յարձակւում։ Այս վիճաբանութիւնների կենտրոնը վանեցիների կրպակն է, ուր վաճառւում են ժողովրդի համար անհրաժեշտ մթերքներ։ Այսպիսի ապրանքների սպառման երեք վայր կայ այժմ Աշտարակում. յիշեալ կրպակը, բժշկական-սննդատու խմբի մթերքների պահեստը և սպառողների ընկերութեան խանութը, որն այս թանգութեան օրերին մեծ ծառայութիւն է մատուցանում ժողովրդին։

Վիճաբանութիւնները ջերմանում են։ Եւ առաջին միտքը, որ ծնում է կողմնակի անձնաւորութեան գլխում, Մոսկւայի կոմիտէի հաստատութիւնները տեսնելն է։ Դրասենեակներում յայտնում են, թէ հարկաւոր է տեսնել բժիշկ Հայկազուն Նալբանդեանին։ Դրասենեակի կառավարիչ պ. Ա. Աւագեանի առաջնորդութեամբ գնում եմ բժշկական-սննդատու խմբի պաշտօնեաների հանրակացարանը։ Յարգելի բժիշկը սիրալիրութեամբ կատարում է խնդիրս և ինձ տանում է որբանոցները, որոնք զետեղւած են գիւղի զանազան ծայրերում։

Որբանոցները հինգ հատ են և խնամում են 462 որբ՝ տղայ ու աղջիկ։ Կառավարչուհիններն են՝ օր. օր. Արփենիկ Ազիզեան, Նւարդ Էլլիբէկեան և Սոֆիա Եսմալեան։ Ննջարաններում իշխում էր օրինակելի մաքրութիւն, միայն հինգերորդ որբանոցը, որ գտնւում է ծխական դպրոցում, դեռ կարգի չի ընկել և պակասութիւններ շատ ունի։ Պատճառն այն է, որ նոր է բացւել։ Պաշտօնեաները սիրալիր են ու քաղաքավարի։ Երեխաների ու նրանց յարաբերութիւնը մայրական էր երևում։ Երեխաները ամեն տեղ բժշկին ընդունում էին ողջագուրանքով։ Երկու որբանոցում փոքրիկներին գտանք ճաշելիս։ Սեղանները, ճաշի պարագաներն ու կերակուրները մաքուր էին, միայն հացը լաւ չէր թխւած։

Գնացինք հիւանդանոց, որ տեղաւորւած է Աշտարակի երթևեկների հիւանդանոցի շէնքում, որ Երևանի նահանգի բժշկական վարչութիւնը դրել է կոմիտէի տրամադրութեան տակ։ Ամբուլատորիայի կառավարիչն է Թիւրքահայ բժիշկ պ. Հ. Նալբանդ-

digitised by A.R.A.R.@

եան, իմ սիրելի առաջնորդը, որը իբրև օգնական ունի մի ֆելդշեր և օրական 150—200 հիւանդներ է ընդունում։ Գաղթականներին դեղը ձրի է տրւում։ Հիւանդանոցն ունի 25 մշտական մահճակալ, սակայն հիւանդների թիւը երբեմն անցնում է ընդունուած չափից ու հասնում 50-ի։ Հիւանդանոցի վերահսկողն ու Մոսկուայի Հայկական կոմիտէի առաջին բժշկական-սննդատու խմբի ընդհանուր լիազօրը բժշկուհի օրիորդ Եւգ. Պետր. Ցուխանեանն է, մի պարսկահպատակ հայուհի, որին տեսնելու պատիւը չունեցանք, որովհետև բացակայ էր գիւղից։ Բժշկական օգնութիւնը սրանով չի սահմանափակւում, այլ բժ. Հ. Նալբանդեանը շրջում է նաև մօտակայ գիւղերը, իսկ Ալիբուլաղ ու Եղվարդ գիւղերում երթևեկ հիւանդների համար ֆելդշերական պունկտեր կան։

Բժշկական - սննդատու խումբը բաց է արել հինգ դպրոց։ Երկուսը գտնւում են Աշտարակում, մինը որբերի համար, իսկ միւսը՝ Աշտարակի գաղթականների երեխաների։ Երրորդը գտնւում է Օշականում, չորրորդը՝ Բաշ-Աբարանում և հինգերորդը՝ Ղազնաֆարում։ Դասատուները 15 հոգի են, իսկ ընդհանուր տեսուչն է վանեցի Բարունակ Տէր-Ցարութիւնեան։ Ուսուցիչների մեծամասնութիւնը թիւրքահայեր են։ Աշտարակի դպրոցն արդէն հիմնել է գրադարան, ունի ուսուցման օժանդակող պատկերներ, աշակերտների ձեռագործի հաւաքածու և այլն։

Խումբն ունի նաև սննդատու կայաններ Օշականում, ուր ճաշում են 250 երեխայ, Աշտարակում՝ 400 երեխայ և Եղվարդում՝ 300 երեխայ։ Կայանների ընդհանուր կառավարիչն է ուսանող Արիստակէս Բէօխւայեանը։ Եղայ Օշականի կայանում, ճաշի ժամանակ, և տպաւորութիւնս այն էր, որ լաւ չէ կազմակերպուած։

Աշտարակում խումբն ունի մթերքների պահեստ, ուր վաճառում են՝ ալիւր, ցորեն, նաւթ, կտաւ, բրինձ, սապոն... Տալիս են միայն գաղթականներին և ... աշխատանքի։ Պահեստի կառավարիչն է օր. Ն. Գր. Աարոշենկօ, որի ժրաջանութեան մասին գովեստով էին խօսում ամենքը։ Խումբն ունի իր կրպակեակը, հաշւապահը. մինչև այժմ գաղթականներին ձրի բաժանւել է շուրջ 3000 վերմակ, 464 ժուշակ, 2000 ձեռք սպիտակեղէն և 500 վերարկու։ Բոլոր ծառայողների (պաշտօնեաներ, քոյրեր, ծառաներ) թիւը մօտ 95 է։ Պաշտօնեաներն ապրում են ընդհանուր հանրակացարանում և կոմիտէի հաշւով։

Աշտարակում ...նք դժգոհ են խմբի գործունէութիւնից։ Այդպիսիների կարծիքները կարելի է մի քանի կէտերում ամփոփել. 1) Խումբը գնում է շուկայում եղած կենսական մթերքները և այդպիսով թանգացնում կեանքը. 2) Հակառակ յայտարարած սկզբունքի, թէ միայն թիւրքահայերն են ծառայութեան ընդունւում, խումբը վարձում է և ռուսահայ պաշտօնեաներ, որոնց մէջ ոչ մի աշտարակցի չկայ, և ընդհանրապէս աշխատում է աշտարակցիներին գործից հեռու ու անտեղեակ պահել. 3) Դրագրութիւնները հայերէն չի վարում. 4) Թէև խմբի ղեկավարը վերին աստիճանի գաղափարական, անձնազոհ ու ժրաջան մի անձնաւորութիւն է (խօսքը բժշկուհի օր. Եւգ. Պետր. Ցուխանեանի մասին է), բայց չի կարողանում վերահասու լինել բոլոր գործերին, ուստի առաջանում են որոշ թերութիւններ, որոնք կարող են և չլինել և 5) Իբրև թէ կատարել են և զեղծումներ, և յանցաւորները մնացել են անպատիժ։ Հասարակական կարծիքն՝ իբրև այդպիսի անձնաւորութիւն՝ մատնանիշ է անում ... Արշակ Բեօխւայեանի վրայ։

Այս հինգ կէտերը ես յիշատակում եմ իբրև դժգոհ տարրերի կարծիք։ Դժգոհների թիւը մեծ է, ուստի անուշադրութեան մատնելը նպատակայարմար չէ։ Մեղադրական կէտերի մասին ըստ էութեան ոչինչ չեմ կարող ասել։ Ստուգելը մնում է համապատասխան մարմիններին։ Ինչ որ ես տեսայ, գոհացուցիչ էր ու հաճելի։

Ս. Թառոեան

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ.—Տանձոտ գիւղի գաղթականութիւնը մարտի 7-ին վերադարձաւ դէպի հայրենիք ուսուցիչ Վ. Մաղմանեանի առաջնորդութեամբ։ Կենտ. Կոմիտ., Նպաստամատ. և Եղբ. Օգ. կոմիտէի ներկայացուցիչները տնտեսութեան վերականգնման համար յատկացրել էին 13,000 ռ., որից մինչև այժմ ստացւել է 8,000 ռ.։ Գաղթականների համար գնւելու են լծկաններ, կովեր, ոչխարներ, խոզեր, էշեր և այլն։ Սակայն փողի պակասութեան պատճառով գաղթականները հասները կարողացան տանել միայն լծկաններ և խոզեր։ Ստացուած 5,000 ռ. Եղբայր. Կոմիտ. խոստացածն է։ Այս հանգամանքի վրայ պէտք է Եղբ. Օգն. կոմիտէի ուշադրութիւն դարձնի. պէտք է շուտափոյթ փոխադրել խոստացած այդ գումարը։ Գաղթականների ներկայացուցիչ պ. Ց. Նաւրիքեանը մինչև այժմ այդ փողերի համար սպասում է։

Լռասու

ՇՈՒՇԻ.—Վերջին երեք տարիները թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը գիգել է մօտ 27,000 ռ. պարտք։ Ինչով պէտք է բացատրել այս երևոյթը։ Չէ որ լրագրութեան մէջ քննարկւում էր թեմ. դպրոցի նիւթական ապահովութեան մասին։

— Սպասւում է Մարիամ-Ղուկասեան գոր. բացումը առաջիկայ ուս. տարւանից։ Արդէն ընտրուած է առանձին հոգաբարձական կազմ։

— Շուշու բեմի վրայ իրենց բախտն են փորձում մի քանի դերասաններ։ Ցաւալի է, որ մեզ մօտ չի գալիս կանոնաւոր դերասանական խումբ։ Անցեալներում, ամառւայ սեզոնին, Սիրանոյշ - Պետրոսեան- Աբելեան դերասանական ընկերակցութիւնն էր խաղում Շուշու բեմի վրայ, իսկ ներկայումս ինչ որ դերասաններ են խաղում հասարակութեան գեղարւեստական ճաշակի հետ։ Ցետ-յետ ենք գնում։

— Մառախուղ է. անընդհատ անձրևներ են գալիս. ցուրտ աշնանային օրեր են։

* *

ՈՒՌՈՒՏ (Լոռու գաւ.).—Երկրագործութիւնը կարծէք այս գիւղում մեռնելու վրայ է. հողերը մնացել են անմշակ՝ աշխատող ձեռքերի բացակայութեան պատճառով։ Բոշւոր թուրքերի գողութիւնները զայրացնում են ժողովրդին։ Գողացան մի խեղճ գիւղացու եզները։ Ջալալ-Օղլում թուրքերը գողացել են հացթուխ Մ. Տէր-Հայրապետեանի ձիերը. գողերը բռնուած են Ղարախաչ լեռներում։ Գետաշատում, ինչպէս և շրջակայ 2 ռուս գիւղերի արտերին կարկուտը մեծ վնասներ է տւել։ Զորագիւղում պտուղը լաւ է, սակայն արտերը և խոտը նւազ են։ Տ.

Մ.-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ.—Մօտակայ սարերի բինաներում և գիւղերում եղջերաւոր անասունների հիւանդութիւն կայ։

— Երաժշտական դպրոցի մի սան՝ տիկ. Մանկասարեանի ղեկավարութեամբ տեղի մի խումբ օրիորդների հետ յուլիսի 2-ին ներկայացնելու են Ց. Թումանեանի «Անուշ» օպերան։

Տ. Տէր-Ցարութիւնեան

ՍՈՒՐԱՄ.—Բազմաթիւ անգամ է գրուել և հոգևոր իշխանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրւել Գորու գաւառի (Գորի քաղաքով) ազգա, որերամոլ, ծայրայեղ փառասէր, քէխեռակեր քահանաների վրայ, սակայն այդ գրածները միշտ էլ մնացել են անհետանք, կարծես թղթակիցները գրում են հենց գրած լինելու համար միայն։ Այս պարագայում կուզէի մի ցաւալի իրողութիւն ևս մատնանշել։ Սուրամի վրացախօս հայ գաղութի երկրորդ ծխատէր Ներսէս քահանայ Տէր-Պետրոսեանը մօտ 8—9 տարի է ինչ տնէ-տուն, խանութէ-խանութ շրջելով հայ աշակերտութիւն է հաւաքում թէ մինիստրական դպրոցի և թէ Միխայլովի գիմնազիայի համար, որովհետև ինքը կրօնուսույց է յիշեալ դպրոցներում ու վախենում է մի գուցէ զրկւի այդ պաշտօնից։ Այս կամ այն ծնողին գտնելիս, նա ասում է.—«Ձեր որդին ծխական դպրոցից ինչ պիտի դուրս գայ. շատ շատ նրան կուղարկես Թիֆլիս Ներսիսեան դպրոց. յետոյ կարծում ես այնտեղից ինժեներներ, բժիշկներ կամ փաստաբաններ են դուրս գալիս. կասարդ և կը լինի մի ... վարժապետ, նման մեր վարժապետներին, կամ մի տէրտէր...»։ Ինչպէս լսում ենք, Սուրամի դպրոցի ուսուցչական խումբը վիրաւորուած զգալով իրեն, մտադիր է բողոք ներկայացնելու ուր հարկն է այս քահանայի դէմ։

Կարեն

Վ. ԱԳՈՒԼԻՍ.—Ցունիսի 12-ին տեղի ունեցաւ Վերին Ագուլիսի գիւղական համայնքի տանուտէրի ընտրութիւնը։ Ներկայ էին բոլոր թուրք 16 և հայ 28 հաւատարմատարները։ Չնայած հայերի ձայների բացարձակ առաւելութեանը՝ թուրքերը պահանջում էին անպատճառ անցեալի նման տանուտէրի թեկնածու ընտրել թուրքերից, բայց վերջին պատերազմական տարիների փորձը համոզել էր հայերին, թէ քանի թեկնածուն թուրք է լինում, հայ տանուտէրի օրերը շատ են կարճ տեւում, վասն զի խանգարիչները միշտ են։ Եւ ահա հայ էլ անպակաս են եղել։ Եւ ահա հայ հաւատարմատարները իբրև տանուտէր առաջարկեցին նկատի ունենալ Ներքին-ագուլեցի պ. Սպիրիդոն Ոսկանեանցին, իսկ թեկնածու՝ պ. Ալեք Փանեանցին։ Թուրքերը սպառնացին չմասնակցել, բայց հայերը տարար մինչ որ պնդեց, որ թուրքերը ոչ մի օրինական հիմք չունեն չմասնակցելու, օրինակ բերելով, թէ ինչպէս Վանանդ գիւղի թէ տանուտէրը և թէ թեկնածուն թուրք են, չնայած, որ շատ հայեր կան այնտեղ։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, գաղտնի քւէարկութեամբ ընտրեց տանուտէր պ. Սպիրիդոն Ոսկանեանը, իսկ թեկնածու՝ պ. Ալեք Փանեանը, որոնք և ներկայացւեցին նահանգապետին ի հաստատութիւն։

Վ. Կզարմեան

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արտասահման գնացած ռուսաց պարլամենտական պատուիրակութեան անդամ Պրոտոպոպովը զրուցատրութիւն է ունեցել «Утр. Рос.»-ի աշխատակցի հետ։ «Ես վերադարձել եմ այն գիտակցութեամբ,—ասել է նա,—որ դաշնակիցների յաղթութիւնն անտարակոյս է։ Մարդկութիւնը պէտք է ստանայ իրաւունքի և արդարութեան հիմունքների վրայ ապրելու պայմաններ։ Այս երկու խօսքերը առանձին համակրանք են վայելում Անգլիայում և Ֆրանսիայում, և դրանց վրայ են հիմնւում դաշնակիցների լաւագոյն յոյսերը ազգային խորհրդաժողովում պատերազմի խնդիրները լուծելիս։ Նոյն նշանաբանով պիտի ընթանայ և Ռուսաստանը լեհական, հայկական և հրէական ազգային խնդիրները լուծելիս—խնդիրներ, որոնցով դաշնակիցները չափազանց հետաքրքրւում են։ Լեհաստանի վերաբերմամբ Անգլիան և Ֆրանսիան շեշտել են, որ միջազգային քննութեան առարկայ կարող է լինել միայն ազգային Լեհաստանի սահմանների խնդիրը, իսկ ներքին կազմակերպութիւնը պատկանում է Ռուսաստանին»։ Լրագրի աշխատակցի այն հարցումին, թէ ռուսական շահերի այդպիսի լուծումը որքան է գոհացրել հայ պատւիրակութեանը, Պրոտոպոպովը պատասխանել է, որ Էդինբուրգում բանկետի ժամանակ իր արտասանած ճառի մէջ ինքն ասել է, որ Ռուսաստանի կենսական շահերը հրամայաբար պահանջում են ազատ ելք դէպի բաց ծովը, և այս բանին սըր Գրէյը պատասխանել է, որ ազգային խորհրդաժողովում անգլիացիները կը պաշտպանեն Ռուսաստանի շահերն այնպէս, ինչպէս իրենց սեփականը։

—Գերմանական մամուլն աշխատում է հաւատացնել իր ընթերցողներին, որ ռուսաց յարձակումը աւստրիական ճակատում արդէն հասել է իր գագաթնակէտին և այժմ կանգ կառնի։ Նոյն մամուլը յիշեալ ճակատում տեղի ունեցած բոլոր անցքերի պատասխանատւութիւնն ամբողջովին ձգում է բացառապէս Աւստրիայի վրայ։

— «Kurjer Lwowsk»-ի մէջ նկատելի տեղում տպւած է Լւովի կոմենդանտի մի յայտարարութիւնը, որի մէջ բնակչութեանը խորհուրդ է տրւում հանգիստ մնալ և ասւում է, թէ «կատարեալ յոյս կայ, որ ռազմական դրութիւնը շուտով կը փոխւի ամբողջովին մեր օգտին»։ Բնակչութեանը հանգստացնելու համար Լւով էր ժամանել Գալիցիայի փոխարքան, որն անձամբ մասնակցել էր Լւովն անցեալ տարի ռուսներից ազատելու առթիւ տեղի ունեցած հանդէսին։

— Վերջերս Թիւրքաց կառավարութիւնը հերքել էր անգլիական մամուլի հաղորդած տեղեկութիւնը Մէքքէի մեծ շերիֆի արաբական ապստամբութեանը մասնակցելու մասին։ Այժմ նա հարկադրուած է հաղորդել, որ Մէքքէի շերիֆ Հիւսէյին-փաշան պաշտօնանկ է եղած։ Նրա տեղ նշանակւած է Ալի-Ռայդար։ Միևնոյն ժամանակ Թիւրք կառավարութիւնը հաղորդում է, որ Հիւսէյին-փաշան իր որդոց միջոցով արաբներին ապստամբութեան էր գրգռում։

— „Cor. della Sera"-ն հաղորդում է, որ յոյն սպաների մէջ թշնամական շարժում է սկսւում Վենիզելոսի կողմնակիցների դէմ։

— Բեռնից հեռագրում են, որ Բեռլինի ոստիկանութիւնը որոնում է մի կոչի հեղինակին, որով գերմանական ժողովուրդը հրաւիրւում է ապստամբել։ Այդ կոչից հազարաւոր օրինակներ գիշերները ցրւած էին փողոցներում, պարտէզներում, երկաթուղիների կայարաններում, տների սանդուղներում և ուրիշ տեղերում։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 29 յունիսի

Ներկայիւս կուզանք ձեր պատ. թերթի միջոցաւ, հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել Տ. Ա. Աֆրիկեան տան, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ սիրայօժար նուիրեց երկու ծրար սաթէն 122 արշին, 200 ռ. արժողութեամբ, Միութեան անդամներու համազգեստի համար։

Վարչութիւն՝ «Sorf» Մարմնամարզական Միութեան

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Ախալքալաքի Հայկական Կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացել է Ց. Սահաթճեանի ձեռքով Ռեանդուզի կռւում հերոսաբար ընկած Բեռու ֆոնդի համար 90 ռ. (հանգանակւած յունիսի 12-ին եկեղեցում կայացած հանդիսաւոր հոգեհանգստին՝ առաջարկութեամբ արժ. Հ. քհ. Տէր-Գրիգորեանի)։ Դասարիս գործակալ բարեկարգիչ բարձ. Երւանդ վարդապետի միջոցով իր քահանաներից 62 ռ. 50 կ.։ Նուիրատուները հետևեալներն են. Թ. ք. Գալստեան, Ա. ք. Տէր-Գալստեան, Ց. ք. Ազադեան, Ա. ք. Բլըցեան, Ն. ք. Դերջեանեան, Լ. ք. Գաբրիէլեան, Մ. ք. Խորշիկեան, Բ. ք. Էֆրիկեան, Կ. ք. Տէր-Կարապետեան, Մ. ք. Մութաֆեան և Ց. ք. Տէր-Ցարութիւնեան 3-ակ. ռ., Ց. ք. Գրիգորեան, Խ. ք. Ազարեան, Ղ. ք. Վարդապետեան, Ց. ք. Անտոնեան 2-ական ռուբլի, Ա. ք. Կիրակոսեան 1 ռ. 50 կ., Ա. ք. Դիւրգարեան, Շ. ք. Փաշեան, Գ. ք. Գրիգորեան, Ս. ք. Տէր-Ղուկասեան, Խ. ք. Տէր Ղուկասեան, Թ. ք. Գաբրիէլեան, Ց. ք. Աղնաւուրեան, Ե. ք. Ասլանեան, Մ. ք. Բաղդասարեան, Մ. ք. Աբրահամեան, Բ. ք. Արզումանեան, Ց. ք. Թառլամազեան, Խ. ք. Տէր Ստեփանեան, Ս. ք. Ղալչեան, Ե. ք. Կիւրեղեան. Ս. ք. Վարդապետեան, Ց. ք. Տէր-Ցովհաննիսեան, Ա. ք. Ղամաճեան, Ղ. ք. Տէր-Խաչատրեան, Խ. ք. Գուլուսեան 1-ական ռուբլի։ Հոգեհանգստեան յաջորդ օրը Բեռու ֆոնդի համար նւիրել են հետևեալ անձինք. Զալ. Տէր-Գրիգորեան 3 ռ., Ռ. Տոնոյեան 2 ռ., Ռ. Դ. Եազըրով (Ղըրբէ)։ Ց. Հայրապետեան, Կ. Խրիմեան 1-ական ռ.։ Ընդամէնը 161 ռ. 50 կ.։ Հանգանակութիւնը թէ գիւղերում և թէ քաղաքում շարունակւում է առանձին հանգանակութեան թերթերով։

Նախագահ՝ Ն. Դեմիրճօղլեան
886 1—1 Քարտուղար՝ Մ. Մինասեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի շարք կարևոր հանգամանքների պատճառով ՎԱՃԱՌՈՒՄ է նորաձևութեան և գալանտերէյնի խանութ գումարով և մաս-մաս մեծ զեղջով։ Վերայի փողոց, № 29, ցերեկի դիմաց։ 871 4—4

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՑՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ

Հոգաբարձութիւնը սրանով յայտարարում է, որ իր խնամքին յանձնուած դպրոցի բ. պատրաստականի համար հրաւիրւում է մանկավարժական պատրաստականութիւն և փորձառութիւն ունեցող ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի, շաբաթական 24 դասով, դասագինը 50 ական ռուբլի։ Ցանկալի է, որ թեկնածուն լինի բարձրագոյն ցենզով։ Խնդիրները ուսման վկայականների հետ միասին ուղարկել Հոգաբարձութեան մինչև օգոստ. 15-ը։ 882 2—1

Վերին-Ազայի

Հ. եկ. Ծխ. միդասեան երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր է միջնակարգ կրթութեամբ մէկ ուսուցիչ և մէկ ուսուցչուհի։ Ցանկալի է լինեն քոյր և եղբայր կամ ամուսիններ։ Դերազանցութիւն կը տրւի փորձառուներին։ Ուսուցիչը պիտի ազատ լինի զինուորական պարտականութեան կանչւելուց։ Դիմումների հետ պէտք է ուղարկել վկայականների պատճէնները և յայտնել թէ նախ-ըդ տարին ծրանց է պաշտօնավարել և ինչ առարկաներից։ Դիմել Հոգաբարձութեան Նախագահին մինչև յուլիսի 20-ը. Верхніе-Азы, Эрив. губ. А. Терь-Арутюнянцу. 891 3—1

ԿԸ ՓՆՏՐԻՒՆ ԵՂԲԱՅՐՔ

Ռուբէն Սերաբտարեան, Բենիամին Սերաբտարեան և Արմենակ Սերաբտարեան (Երզնկացի)։ պատերազմէն առաջ Սարըղամիշ կը բնակէին երկար տարիներէ ի վեր։ Հասցէն գիտցողներ թող հաճէին իմացնել, հետևեալ հասցէին. N. Pargamian, 200 Cotterelle au, Detrait Mich. A. S. A.

Նշան Բարեամեան Երզնկացի
894 2—1

ՍՈՒԽՈՒՄԻ

Հայոց ծխ. դպրոցի համար հարկաւոր է լաւ պատրաստւած փորձառու ԱԻԱԳ-ՈՒՍՈՒՑԻՉ, որը պիտի աւանդէ շաբաթական 22 դաս։ Ռոճիկ 1,000 ռ. և ճանապարհածախս 50 ռուբլի։ Աւագ-ուսուցիչ հրաւիրելուց յետոյ պէտք է կազմւի 4 հոգուց բաղկացած ուսուցչական խումբ։ Դիմել՝ Сухумъ. Попечительству Арм. школы. 1017 4—3

Ազգականներիս և եղբօրս՝ Փիլիպպոս Օսկեան Փիլիպպոսեանց—Սեբաստացի, որ գտնւում է Նիւ-Եօրքում, յայտնում եմ, որ ես ողջ-առողջ գտնւում եմ Սուխումում։ Հասցէս — Сухумъ Книжн. магаз. „Прометей", յանձնել Մելքոն Փիլիպպոսեանցին։ 876 3—

ԱՆԴԻԺԱՆԻ

Հայոց եկ. ծխ. միդասեան (երեք բաժ.) դպրոցի համար հարկաւոր է ճեմարանաւարտ կամ թեմականաւարտ և կամ Տաճկաստանի հայոց միջնակարգ դպրոցաւարտ, եկ. երգեցիկ խումբ պատրաստող, ազատ զինուորական ծառայութիւնից՝ ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ 24 դաս 900 ռ. ռոճիկ և ՄԻ ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ 24 դաս, 750 ռուբ. ռոճիկով։ Դիմել հետևեալ հասցէով. Андижанъ, Армянскому Приходскому Попечительству. 884 2—

ԿԵՐՉԻ հայոց միդասեան դպրոցի համար հարկաւոր է ուսուցիչ՝ հայոց լեզւի և երգեցողութեան։ Նա իր աշակերտական երգով պիտի երգէ եկեղեցում կիրակի տօն օրերին։ Ռոճիկ տարեկան 720 ռ. բնակարան մի սենեակից, վառելիք լուսաւորութիւն։ Նա համարւում աւագ ուսուցիչ։ Դիմել նամակով և թէ հեռագրով. Керчь, ктитору армянской церкви Минасу Чураянцу. 877 2—2

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
Ճոխացրած և վերամշակւած (18,000 բառ, 662 էջ)
ԳԻՆՆ է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճար. 1 ռ. 73 կ.։
Նոյն հեղինակի՝
ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԻՆՆ է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 35 կոպ.։
Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. дом. А. И. Туманову. 486 30—10

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սրանով պատիւ ունենք յայտնել ի գիտութիւն յարգելի հասարակութեան, որ Փոթի քաղաքում (Քութայիս նահ.) բացած ունենք Կոմիսիոներական-տրանսպորտային գրասենեակ, որը կատարում է ամեն տեսակ կոմիս.-տրանսպորտային յանձնարարութիւններ, ինչպէս զանազան ապրանքներ գնելու և վաճառելու, նոյնպէս և ծովով կամ երկաթուղիով ներմուծող կամ արտահանւող ապրանքները ըստ պատկանելոյն ուղարկելու գործով։ Յանձնարարութիւններն ու պատւէրները խնդրում ենք ուղղել հետևեալ հասցէով. Поти, Коммиссіонно-Транспортная контора Хачатура Петровича Казанджянца и Ко. Հեռագրական դիմումների ժամանակ խնդրում ենք վճարել նաև պատասխանի համար։

1022 20—3 Յարգանօք՝ Խ. ՂԱԶԱՆՃԵԱՆ և ԸՆԿ.

ԿԵՐՈՍԻՆՈ-ԿԱԼԻԼՆԻ ԼԱՄՊԱՆԵՐ
ԵՒ
Ֆոնարներ ամեն տեսակի
Ներքին և արտաքին լուսաւորութեան համար

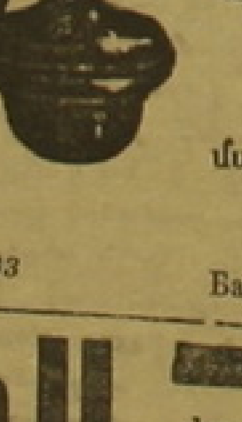

Կերոսինո-Կալիլնի սէտկաներ և մասեր բոլոր գոյութիւն ունեցող լամպաների, ու ֆոնարների համար մատչելի գներով առաջարկում է
Ս. Մ. ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆՑԸ

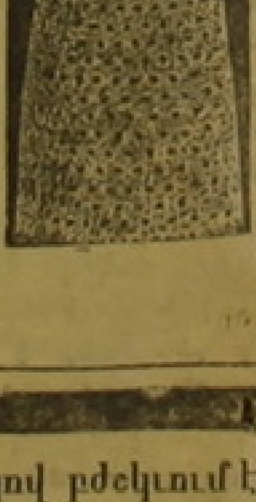

Баку. Молоканская, 12. Հեռախ. 3.53.
963 16

ՍԻՖԻԼԻՍ
(LUES)
իր բոլոր աստիճաններում յաջող կերպով բժշկւում է Ֆրանսիական կատարելագործած
ԴՐ. ԴԵ-ՎԵԶԱՅԻ ՊՐԵՊԱՐԱՏԻ օգնութեամբ

Սովորական հակասիֆիլիսային միջոցների թոյլ ներգործութիւնը այն հետևանքն է ունենում, որ հիւանդները արդէն թողնում են բժշկւելը, իրենց ենթարկելով ուշադրութեան չառած սաստիկ հետևանքների։ Սիֆիլիսային բացիլները, ամրապնդւելով հիւանդի մարմնի մէջ, նրա բոլոր գործարանները թունաւորում են վտանգաւոր թոյներով և առաջացնում են ողնուղեղի չորացում, պրոգրեսիւ կաթւած և ամբողջ օրգանիզմի կատարեալ քայքայում։ Սիֆիլիսի արմատական և ուշադիր բուժումը միայն ազատում է հիւանդին սպառնալի նշաններից։

Դր. Դե-Վեզայի պրեպարատը հանուած է մասնագէտ բժիշկների կողմից, ընտանեկան կեանքում որպէս մի անփոխարինելի միջոց սիֆիլիսից բժշկւելու համար։

Դր. Դե-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է սիֆիլիսային միկրոբները և բոլոր վարակւած գործարանները մաքրում է նրանց առաջացրած թոյներից։

Դր. Դե-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է ցանը, թարախակալած տեղերը, խոցերը, որոնք առաջանում են սիֆիլիսի պատճառով, կարում է գլխացաւերը, մէջքի և ոտների ցաւերը, հեռացնում է անքնութիւնը և յիշողութեան, տեսողութեան ու լսողութեան թուլութիւնը։

Սիֆիլիսը երրորդ աստիճանում բժշկելիս Դր. Դե-Վեզայի պրեպարատը ցոյց է տալիս անգնահատելի ծառայութիւններ և ողնուղեղի չորացման ու պրոգրեսիւ կաթւածի առաջն է առնում։

Կեղծումների առաջն առնելու համար Դր. Դե-Վեզայի պրեպարատը վաճառւում է բացառապէս Թիֆլիսում «Գործնական Բժշկականութեան Լաբորատորիայի» Թիֆլիսի բաժանմունքում, ա/ս. Զ. Ա. Կանկանեան և Ա. Ս. Ասուզբաբով «Սոլոտատ» դեղավաճառանոց, Սոլոլակի փող., տուն Թիֆլիսի Փոխադարձ Վարկի Ընկերութեան, հեռախօս 17—62 (Тифлисъ, торговый домъ „Солотатъ", Сололакская ул.).

954 Մի տուփի գինն է 6 ռուբլի։
Ժողովրդական հանրամատչելի գրքոյկը ուղարկւում է ձրի։ 0—13

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկ.
Дозв. воен. ценз.
Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул. № 8.

digitised by A.R.A.R.@